

ДÆКУÆДÆГ АДÆМÆН ЦИ РАТТАЙ, УОМÆЙ ФУЛДÆР СИ ФÆСТÆМÆ МА АГОРÆ!..

Артур ШОПЕНГАУЭР (1788-1860), немугаг философ: «Нæ зонæнти бундор æма æцæг медес æй, дуйнемæ нæхе цæститæй ку фæккæсæн æма ин æ сосæгдзийнæдтæ рартасунбæл ку фæййархайæн, уæд. Ауæхæн гъуддаг ба къохи бафтуйуй нæхуæдæг ибæл ку фæккосæн, айдагъдæр уæд, еске дин æй байамондзæнæй, уомæн уæн нæййес...»

Цæун райдæдта 1993 анзи мартъий

0+

Дигорæ

№7 (879) 2023 анзи 7 мартъи – кæрдæгæзмæлæни мæйæ

Аргъ 1 туман

БÆРÆГБОНИ АРФИТÆ

«НИВГУН АМА НИН УАРЗОН УОТÆ АЛКÆДДÆР!..»

Нæ республикæ Сæргълæууæг **Сергей Меньило** нæ республикæйы силгоймæгтæн зæрдиагæй райарфæ кодта силгоймæгтæ Агъстдунейон бонид фæдбæл. Æ бæрæгбонид нистауæни баханхæ кодта:

«Аци уалдзигон бæрæгбонид нин уæлдай уарзондæр æй. Нæ зинаргъ нанатæ, мадтæлтæ, бийнойнæгтæ, хуæртæ æма кизгъттæн идзуддзийнадæ ке хæссуй, уомæй.

8 Мартъи ма нин еу ма хатт дæр фадут дæттуй сумахæн зæрдиаг арфитæ рахæнуæн, æ уодуæлдай фæллойни, адæймагид цæрæццæг ка кæнуй, нæ цард нин аййевдæр æма рæдаудæр ка кæнуй, уæ еци менеугути туххæй.

Цæгат Иристони силгоймæгтæ алкæддæр хецæн кодтонцæ, бафæнзæн кæмæн нæййес, сæ уæхæн менеугутæй. Етæ син агъаз кодтонцæ цийфæнди зин фæлварæнти сæрти дæр рахезунæн, фæразондзийнадæ æма гæддæухæй фæллæууни гъуддæугути. Еци рæстæг си некæд фæццох æй сæ уодти гъардзийнадæ, сæ фарсмæ ка уидæ, уонæмæ сæ фæлмæн рахаст æма æргомæздæхт. Нæ силгоймæгтæ сæ хъауритæ æвзарунцæ аллихузон профессионалон архайди къабæзти æма син æнтæсуй науки, медицини, политики, экономики, ахуради, культури, спорти тæккæ бæрзонддæр риндзитæмæ исхезун.

Адæймаг деси бацæуй, уæхæн устур уæзæ сæ тæнухъитæбæл хæссун куд фæразунцæ, уой зонгæй.

Нуртæккæ нæ бæстæ цæруй устур æййивдзийнæдти рæстæугути, гъæуй нæ райгурæн зæнхæ æндагон æзнæгтæй гъæуай кæнун. Фæндуй мæ не 'фсæддонтæ æма афицери, бархеуонти æма æфсади ка архайуй, Уæрæсей исонибонид сæрбæлтау сæрмагонд тугъдон операций ка архайуй, уони мадтæлтæн зæгъун: «Уæ бон си æй сæрустур ун, мах – Цæгат Иристони еугур цæргутæ дæр си куд сæрустур ан, уотæ! Сумах хузæн сæбæл мах дæр мæтæ кæнæн æма бæллæн, цæмæй нæмæ сæрæгас æма æнæнезæй исæздæхонцæ!..»

Нæ хъазар силгоймæгтæ! Аци уалдзигон райдзаст бæрæгбонид уин мæ зæрдæ зæгъуй фæдар æнæнездзийнадæ, уæ зæрдитæ игъæлдзæг куд уонцæ, уæ исонибон сагъæссæг куд нæ уа, хъазар уин ка 'й, уони хæццæ. Сæйрагдæр ба – райдзаст æма игъæлдзæг бæнттæ уæбæл кæнæд! Нивгун æма нин уарзон уотæ алкæддæр!..»

«ЗÆРДРОХС НИН УО, НÆ ЦИТГИН МАДÆ!..»

ХЪИРГЪУТИ Надеждæ (САБАЙТИ Малий кизгæ)

Нур уæ уотæ ку бафарстæуа, уæ зæрдтагон зæгъуйнæгтæ уæлдай цийнонæй кæмæн рахæниайтæ, уæд, æруагæс ни кæнуй, алкæмæн дæр уи разиндзæнæй, хъæбæр æхцæуæнæй ке зæрдæ барохс кæниайтæ, уæхæн хеуонтæ. Фал ми уомæй хъæбæрдæр ба е æруагæс кæнуй, æма уи алкæдæр еугуреи разæй дæр уæхæн æхцæуæндзийнадæй фæххайгин кæндзæнæй æ хъиамæтгун мади.

Уотæ ке æй, е ба бæрæг æй уомæй дæр, æма аци бæнтти дессагид æхцæуæнæй берæ зæрдиаг арфитæ кæнунцæ Хъиргути Надеждæн (кизгæй ба – Сабайти Малий кизгæ) – исæнхæст ибæл æй фондз æма цуппаринсæй анзи. Æхцæуæн ин куд нæ уодзæнæй, фал, раст зæгъгæй, табедзитæбæл ба уоййасæбæл æхцул нæй, еске ин сæ ку фæккæнуй, уæд нифсæрмитæ уй. Æ уодигъæдæй уæхæн хумæтæг æма зæрдхæлар æй, царди гъуддæугути дæр си уой туххæй беретæ арфиаг æнцæ. Уомæ гæсгæ ба ин беретæ зæрдиагæй арфитæ кæнунцæ æ еума юбилеи фæдбæл. Мах, газет «Дигори» редакций косгути дæр, бафæндадтæй аци хъиамæтгун мади зæрдæ барохс кæнун, æ цардвæндагид хабæртти кой рахæнгæй.

4

Данте АЛИГЬЕРИ (1265-1321), итайлаг поэт: «Адæм ахид фæннакæ кæнунцæ, рæстæг кæццæрдæмæ ивулуй, еццæрдæмæ. Уотемæй ба нæ тæссонд бæлæгъæн æздахæн ес, кæццæрдæмæ дæ фæндæуа, еццæрдæмæ. Мадта адæймаг уолæнти барæ æхе цæмæн бакæнуй, æ зунд æма æ зæрди кæнонтæмæ цæмæннæ фегъосуй?..»

КАДЖАТИ Вадими конд хузæ.

НÆ АДÆМИ ЗНАГ – «ÆМА Е БА КА 'Й?»

МАЛИТИ ХАСАН
(1953–2014)
публицист,
финсæг

Нæуæг гъуди нæй: кæрæдзæй ка нæ лæдæруй, еци адæмæн хъаурæгин уæн нæйис. Еу, уойдæр еумæйагæй æхсицгон устур нисан кæмæ нæ уа, еци адæмæн нæйис исонибон. Æ рæстæги Къоста дæр тухстæрдæй хумæтæги нæ бæлдтæй: «Иумæ нæ рамбырд кæн, арфæйы дзырд!..» Циуавæр æй еци арфи дзурд, нæ адæми ка æрæмбурд кæна? Ци 'й нæ адæмæн тæккæ ахсгигдæр гъуддæг нуртæккæ, зæгъгæ, зундгонд скульптор Дзбойти Михали ку бафарстан, уæд нин загъта:

– Берæ дзорæн, национ идейæ нæмæ ке нæйис, уобæл, фал нин æй абони уæнгæ некема байамудта, нæма 'й исбæлвурд кодтан нæхецæн. Адæммæ, ка сæ æрбайеу кæна, еу уæхæн устур нисан ку нæ уа, уæд сæ царди развæндаг æбæрæг æй.

Дзæнети бадæг Джиккати Шамил дæр æ рæстæги уотæ загъта: «Æнгом бийнонтæ цард ерунцæ. Адæми еу кæнуй идейæ, æнгом фæуунцæ, еу нисанмæ ку фæцæуунцæ, уæд. Нæ идейæ – Иристони фарнæ, нæ нисан – нæ адæм æма нæ фæдæн багъауай кæнун. Аци гъуддаги гъауама уæн æмзунд, æмзæрдæ. Еугур мадзæлттæй мах гъауама фæдар кæнæн Иристонæн æ бундор æма æ арæнтæ. Мах гъауама цидæр дзæгъæлтæгæнæг æма, æцæгæлон ка 'й, уæхæн зундирæхæстбæл æхцул нæ, фал патриоттæ æма æнæнез фæлтæр гъомбæл кæнæн. Æхсаргин адæмæй знаг кенæ тæрсгæ кæнуй, кенæ ба – æфсæрми. Иронх ни ма уæд рагон фæдзæхст: «Сабур цард ке гъауи, е лæууæд тугъдæрвонгæй!.. Тухтонай рæстæг æй, æма нæйис хуæздæр мадзал. Дипломати æма хъаурæ æнсувæртæхуæртæ 'нцæ. Фидбилизæй æхе ка гъауай кæнуй, Хуцау дæр уой гъауай кæнуй».

Национ идейæ гъауама

багъара еугур адæммæ дæр, хеуон ин исуа æма алкедæр гъауама еугур хъауритæй æма зундæй дæр архайа еци идейæ царди уадзунбæл. Нæ синхаг адæмтæй кæмæдæрти нуртæккæ ес айдагъ еу нæ, фал еугур адæми дæр ка еу кæнуй, уæхæн цалдæр æмхуæцгæ æма æммедес идейи.

Махмæ ба? Зæгъæн, еци дзорæги еудадзуг дзорæн, не 'взаг ке исæфуй, уой туххæй. Не 'взаг, не 'гъдæуттæ багъауай кæнун хонæн нæ национ идейæ. Фал, гъулæггагæн, æгириддæр нæ ко-суй, нæ еугуребæл нæ хъæртуй, кедæр зæрдæмæ цæуи, кедæр зæрдæмæ – нæ. Дууæ Иристоней еудзийнадæ. Нæ фудголти фæндуй, цæмæй хæлеутæ, цæмæй лæмæгъ уæн, е. Фал, цума, нæ еудзийнади фæдбæл тухсгæй, еци гъавæнти тасдзийнадæ нæ еугуремæ гъаруй? Иристон еумæйаг æма хъаурæгин тумбулкъохи хузæн уа, е. Нæ адæми нимæдзæ исберæ кæнун ке нæ фæндуй, е æй æ цæстæй фæуунæд?... Фал циуавæр цæстæй кæссæн еци нисанмæ? Нæ фæсæвæд – нæ нифс, не 'скаст. Æма 'й куд гъауай кæнæн? Зæрдæбæл даруйнаг æй Къостай катæй: «Фесæфай, фесæфай, уастæн, нæ фæсæвæд, – иу бахъахъхъæнæг дæ нæй!» Абони нæ республики ес мингай наркомантæ. Сæ фулдæр фæсæвæд. Фал син, цума, сæ карнæбæл фагæ тухсæн, фагæ мæтæ кæнæн, гъаруй нæмæ, еци наркомантæ сæ цардисафæг хизи исонибони никки фулдæр æнагъон кæстæрти ке багæлдзæдзæнæнцæ, е? Æма, дан, национ идейæ! Гъо, мах ан устур ахургæндтæй гъæздуг, зундгин адæм, алли гъуддаги дæр устур бæрзæндтæмæ ка исхизтæй, дуйнеуон культурæмæ, æфсæддон гъуддæгутæмæ, спортмæ, иннæ адæмтæй игъауидæр, устур æвæрæн ка хæссуй, уæхæн адæм. Фал, æ кæстæр фæлтæри исонибонбæл, куд æнгъезуй, уотæ ка нæ тухсуй, карни бæрни æй цийфæндийæй ка ниуадзуй, уой культурон куд ес исхонæн? А фæстаг рæстæг нæ республики кæд сабийтæ фулдæр игурун райдæдтонцæ, уæддæр анзæй-анзмæ минкбийдæр кæнуй цæргутти нимæдзæ. Е дзæгъæли хумæтæги уотæ нæй. Уомæн ма ес экономикон, социа-

лон, политикон уедæгтæ. Бæсти ци æйивддзийнæдтæ цæуи, етæ æнæфæззингæ нæ 'нцæ адæми цардбæл. Фал ес адæми зин цард фæррæуæгдæргæнæн. Ци нæмæ ес, уомæй еугурей разæй фæккæсæн, мæгурдæр нæмæ ка 'й, берæ сабийтæ кæмæ ес, еци бийнонтæмæ. Е рамæлæ, е ирæзæ, зæгъгæ, уæхæн цæстæй гъауама ма кæссæн, исон нæ цардаразæг ка исудзæнæй, уонæмæ.

Æ рæстæги Уæрæсей уосæ-паддзах Елизаветæ бафарста æ вельможæ граф Шувалови, нæ паддзахади абони тæккæ ахсгигдæр гъуддаг ци 'й, зæгъгæ, æма ин граф равардта уæхæн дзуап: «Нæ адæми багъауай кæнун». Абони махæн дæр нæ царди устурдæр фарста иссæй нæ адæми багъауай кæнун. Иристони нæ адæм ку нæбал уонцæ, уæд Иристон æхуæдæг дæр нæбал уодзæнæй, уæд фесæфдзæнæнцæ, аллибон ке туххæй дзорæн, нæ еци æгъдæуттæ æма æвзаг, фесæфдзæнæй нæ адæмæн сæ кой дæр. Нæ адæми багъауай кæнæн! Е гъауама исуа нæ тухсти æма нæ сагъæси сæр. Еци надбæл ба еугурей разæй гъауама цæуа, алли адæмæн дæр æ развæндаг æ зунди хъаурæй карохс кæнуй, еци интеллигенци. Фал... Зундгонд профессор Сергей Капица еухатт æ медхъурдохæни уæхæн дзурдтæ загъта:

– Интеллигенция продолжает предавать народ, не формируя идей, ведущих к сбережению народа. Уомæй карздæр æма агъазиудæр уайдзæф рохсмæ хонæг ун æй ихæсгин интеллигенцийæн гъауама ци уа!.. Интеллигенций берæ минæвæрттæ адæми багъауай кæнуни сæрбæлтау идейæбæл тох кæнуни бæсти, агъазиу электронон фæрæзнити фæрци нæ дзиллити зунди тъунсунцæ, адæймаги сæрустурдзийнадæ, намус æма кадæ дæлæмæ ка гæлдзуй, цæрæгойти хæццæ 'й еу къæпхæнбæл ка æвæруй, уæхæн монцтæ æма гъæддаг инстинкттæ. Етæ сæттунцæ, адæймагæн Хуцауæй лæвæрд ка 'й, еци уæлвонг менеугутæ, идард æй кæнунцæ рохс цивилизацийæй, гæлдзунцæ 'й гъæддагдзийнади хæмпæлмæ. Æнæмæнгæ, е конд цæуи, нæ æдзæстуарзонти ардудæй, бæлвурд рагъудигонд

æма идардмæхæссæг нисани хæццæ. Бæрæг æй: знаги нæ гъауи хъаурæгин нихмæлæууæг, фудголи гъæунцæ æнахургонд, æнæнифс, коммæгæс æма алци-хуæрæг цагъартæ.

Недзамайнаг философ Эпиктет æ рæстæги уотæ дзурдта: – Адæймаг конд æй дууæ хай-йемæй: цæрæгойти хæццæ 'й ка еу кæнуй, еци бауæрæй æма 'й Хуцауи хæццæ ка еу кæнуй, еци зундæй. Гъулæггагæн, æхца, мулк адæймаги тæккæ лæгъуздæр менеугутæ æма инстинкттæ паддзахеуæг ку кæнунцæ, еци рæстæг исæфуй нæ уоди фарнæ, æма еци бунгæнæг артмæ сæ циргъ согтæ калунцæ нæ адæми знæгтæ, куд æндеггæй, уотæ нæ хемедæгæ дæр.

Сувæллæнтти республикон библиотеки косæг Бичераhti Эльмаæ нæмæ уоти ниффинста:

– Бийнонти цард ку фехæлуй, уæд, фиццагидæр, фудгин сæхуæдтæ фæуунцæ, еске хæранзæрдæ нæ фал. Нæхецæн знаг нæхуæдтæ ан. Æхца æгæр берæ уарзæн, кадæй, цæсгонæй, намусæй уæлдæр æвæрæн æхца. Æхцабæл уæйæ кодтан Иристони зæнхæ, æхца нин бай-йивта алцидæр. Мæнæн хуарз уа, æндæра Иристони кæрдæг дæр мабал æрзайæд, уотæ цæмæн гъуди кæнунцæ махæй беретæ, сæ хæццæ, адæми карнæбæл æ бунатмæ гæсгæ архайуни ихæс æвæрд кæбæл ес, етæ дæр. Нæ фæсæвæд райзадæнцæ сæхе барæ. Æцæгæлон мæнгæ культурæ, æцæгæлон зундирæхæст, æцæгæлон идеологи син ихалунцæ сæ фæлмæст уодтæ æма сæ гæлдзунцæ, райервæзæн кæцæй нæйис, уæхæн цъимарамæ. Æхца, мулк, æздæнон, аслан «культура», уодтæ æма бауæр ихалæг ниуæзтæ æма наркотиктæ, æнæсæрфат царди-уæг... Уæхæн мæнгæ хæзнатæбæл амад дуйней ци кæнонцæ фæсæвæд, цæмæ бæллонцæ, цæй нифсæй цæуонцæ размæ? Хæрандзийнадæ уæлахæз кæнуй Рæстдзийнадæбæл. Раст ка 'й, искурдиадæ кæмæ ес, æ дзурдæн кæддæриддæр хецау ка 'й, уæхæнтæн махмæ гъауæг кадæ цæмæннæ ес? Уойисæбæл хелæдæрунгъон цæмæннæ ан, æма нæмæ кадгинбæл нимау-нцæ æхцагинтæ, устур хæдзæртти æма фæсарæйнаг хуæдтолгити хецауттæ... Изол – раст над æй. Хæран над ба сæрисæфæнмæ кæнуй.

Æхца, дан, куд лæггадæгæнæг, уотæ хуарз æй, фал, куд хецау, уотæ нæ бæззуй. Мах устур сагъæси бафтудта Бичераhti Эльми финстæг. Нæ адæми æгъатир знæгтæй еу æй, æхца хъæбæр ахид нæ зундирæхæстбæл ке уæлахæз кæнуй, е. Цал æма цал æнсувæри фестунцæ кæрæдзæмæн æнæуинон, цал æма цал синхаги ракæсунцæ кæрæдзæмæ топпи кæссæй æхцай, мулки туххæй. Уотемæй ба алкедæр хъæбæр хуарз зонуй, ахæрæти надбæл си æ хæццæ ке неке неци фæххæсдзæнæй, уой.

Иннæ знаг – бæрцæй минкбий адæм уогæй, кæрæдзæй фагæ ке нæ лæдæрæн, уой. Алли

комæн дæр е 'гъдау хуарз æй, фал нæ еумæйаг нисани сæрбæлтау ба мах гъауама еуварс гæлдзæн, нæ еугурейдæр ходуйнаг ка кæнуй, цæсти нæ ка æфтауи, еци нецæйаг билæсхæлтæ. Етæ нæ адæймаги аккаг менеугутæ нæ 'нцæ.

Алли адæммæ дæр ес, сæрустур кæмæй æнцæ æма сæ кæстæрти ке цард æма гъуддæгутæбæл ахур кæнунцæ, уæхæн курухонтæ. Мах гъауама аллибон кæнæн Къостай, Васой, Исси, Геуæргий, Дæбей, Балой æма нæ иннæ курухон, æхуæдæг дæр цитгинæй ка цæруй, нæ адæми кадæ иннæ адæмти цæсти ка исбæрзонд кодта, еци адæймæгути æма иннети кой. Етæ 'нцæ нæ сæрустурдзийнадæ æма нæ намус. Уонæбæл гъауама ахур кæнонцæ нæ кæстæртæ. Уони гъауама фæнзонцæ. Фал, куд фæззæгъунцæ, «Нет пророка в своем Отечестве», уотæ мах дæр иронхуати ниууадзæн нæ хуæздæрти. Нæ адæми знаг: «Æма е ба ка 'й?» Цалинмæ нæмæ еци залиаг хелаги маргæйдзæг æвзаг хъæрта, уæдмæ не 'хсæнти цæлуарзагæ робаси хузæн рацо-бацо кæндзæнæй кæрæдзæбæл билæсхæли, кæрæдзæмæ хичæ кæнуни, кæрæдзæй нæ уарзун æма еудадзуг рæстæндагæй еуварсмæ ивазуни хийни сирд.

Балæдæрун афонæ 'й: никкодта нифсгун зæрдæ æма уодти фæдардзийнадæ равдесуни, кæрæдзæй фарсмæ æрбалæууни рæстæг. Абони нæ тæккæ устурдæр нисан – нæ адæми багъауай кæнун, æма еци гъуддаги фæстæгæй гъауама маке байзайа. Мæсуг, дан, æхе дорæй ихæлуй. Нæхе азарæй ма фехæлæд нæ мæсуг. Знæгтæ берæ 'нцæ, ка си æндæрдигæй лæבורуй, ка нин нæ мæсуг медагæрдигæй ихалуй. Знаг ба хийнæ æма æгъатир æй, æма еци знаги хæццæ тохи лæгдзийнадæ равдесун æй нæ еугурей ихæс дæр. Адæм, дан, æрбангом унцæ еумæйаг тасдзийнади нихмæ. Адæми, дан, æрбайеу кæнуй еумæйаг фудбæлах. Æма нæбæл нурмæ ци содзагæ фудбæлахтæ æрцудæй, етæ фагæ нæ 'нцæ кæрæдзæй балæдæрунæн?... Кæрæдзæй фарсмæ æнгом æрбалæуунæн? Зæнхæ æнæ адæмæй æдзæрæг æма дзæгъæл æй, адæм æнæ зæнхæй хæтæнхауæг æма цæрддзо æнцæ. Нæ адæм æма нæ цитгй-наг Иристон – етæ нин æнцæ нæ тæккæ хъазардæр хæзнатæ æма сæ багъауай кæнæн, уæхæн устур нисантæн цард нæ, цийфæнди листæг гъуддаг бавгъау кæнун дæр тæрегъæд æй.

Редакцийæй. Малити Хасан, гъулæггагæн, абони не 'хсæн нæбал æй, уæддæр æ кæддæри зæгъуйнæгтæ ба абони ахсгиаг æнцæ. Кæд æ дзубанди Иристони сагъæссагдæр фарстатæбæл æй, уæддæр уотæ зæгъун æнгъезуй æма уонæбæл тухсгæй, æ сагъæс æй нæ еумæйаг Фидибæстæ Уæрæсæбæл, цæмæй æ еугур хæйтти дæр цард уа хуæрзæдауцæ æма фæрнæйдзæг.

ЦӘМӘЙ НӘ ГҖӘУТИ ЦАРД ӘХСЕДА...

Нә республики гъәуон хәд-зарадә әма хуаллаги министр **Къусрати Алан** фембалдәй дзиллон хабархәссәг фәрәз-ни-ти минәвәртти хәццә, урух әма ләмбунәг дзубанди кодта евгуд 2022 анзи бәрәггәнәнтәбәл, уәдта Цәгат Иристони агропро-мышленнон комплекси идарддә-ри райрәзтән ци мадзәлттә ес, еци фарстатәбәл.

Ә радзубандий министр фәннисан кодта, республики раз-амунд ке әнхәст кәнуи гъәуон хәдзаради еугур кьабәзти рай-рәзти программтә. Уотемәй фермертән, гъәуон хәдзаради иннә товаруадзугтән еугурвәр-суг агъаз кәнунцә.

– Зәнхкәсәгән ә кусты бәр-гәггәнәнтә әрдзи хуарзәнхәй аразгә 'нцә. Евгуд анз берә цәлхдортә исәвзурдәй сә раз-мә, тухгин дунгитә, ехуарунтә, содзгә хор хәбәр бакъулум-пи кодтонцә әма хуарәздә, иннә әнзти хәццә рабаргәй, минкьидәр рауадәй, 124,5 мин гектари, фәзуатәй 2022 анзи на-ртихуар бафтудтонцә 78,9 мин гектаребәл. Еумәйәгәй си рай-стонцә 784,4 мин тонни хуар, е әй 92 мин тонни минкьидәр 2021 анзи тилләгәй. Әрдзон фидбилизи фудәй гьигәдәр байафтонцә хуари культури-ти 4,7 мин гектари, – загъта министр.

Журналистти фарстатән дзуапп дәтгәй, фегъосун кодта картоф аразуни куст ке фәммин-кьидәр әй, уой. Зәгъән, кәд 2021 анзи хәдзарәдти әрзайун кодтонцә 68,2 мин тонней бәр-цә, уәд 2022 анзи ба айдагъ 54,7 мин тонни. Анхосәгтә 'нцә әрд-зон уавәртә, уәдта аци хуаллаги культурә ке домуй берә хәрзтә әма фудәбон, республики нәй-йес картофәфснайән бунәттә, уомә гәсгә уәйәгонд цәуи ас-лан аргәй будурәй. Ә бакосәг си неци әфтуйәггәтгә райсуи. Ци берә незтә ес, уонәй еу – картофи уорс румпәг ку фәззин-на, уәд ә хәццә зин тохгәнән әй. Фал нифс ес, аци уалдзәг нә картофи будуртә ке фәуурухдәр уодзәнәнцә.

Халсартти тилләг рауадәй 25,8 мин тонни, евгуд 2021 ан-

зәй – 5,2 проценти фулдәр. Агро-технологон кустуатән аци кьаб-зә пәддзахадон агъаз райста 34 миллион соми.

Къусрати Алан әхцәуәнәй загъта, республики әнтәстгинәй ке кәнунцә рәзи куст. Хе хәд-зарәдтә ма нимагәй, евгуд анз исәмбурд кодтан әма база-радәмә рарвистан 58,8 мин тон-ни рәзә. Е әй 9 мин тоннемәй фулдәр.

Дәнцәгән әрхаста устур рәзәдәнттә «Де-Густо», «Влад-ка», «Казачий хутор», «Сады Алани». Уонәй алкәмә дәр ес нуриккон рәзәфснайәнцә, уәд-та, талатә кәми зайун кәнунцә, уәхән питомниктә. Идарддәр ирәзунцә әнгозә әма әхсәрә бәләсти фәзуәттә. Фәсарән-тәй ласт талатә әма муггәгу-тән пәддзахадон субсидитә нә-бал уодзәнәнцә.

Дзубанди цудәй, ехуаруни нихмә ка тох кәнуи, еци служби туххәй дәр.

– Сә кустәй арази ан. Нури уәнгә дәр сәмә әфснайд ес 614 ракети, хәстәгдәр рә-стәг сә хәццә бафинсдинан бадзурд, әхца син радех кәнд-зәнәнцә, цәмәй әнәкьулум-пийәй уа сә архайд, – загъта министр.

– Донхуаруги системә иснәу-әг кәнунбәл циуавәр куст цәуи, – бафарстонцә журналисттә.

– Хоргун рәстәг берә ку ра-хәссуи, уәд хумти басор унцә, сә тилләгәй зәнхкәсәги зәр-дә нә барохс уй. Донхуаруги куст кәми кәнунцә, уоми уавәр бу-стәги әндәр әй.

Пәддзахадон экспертизә ра-цудәнцә фондз проекти, косдзә-нәнцә Мәздәги райони хәдза-рәдти. Сә исарәзтән финансон агъаз радех кәндзәнәнцә 259 миллион соми субсидити хузи.

Махмә еу гектар дәр әнә гьудгондәй нә байзайдзәнәй, – загъта министр. – Фәззигон хуартә байтудтан 114 гектарей бәрцә, мәнәуи, хәбәрхуар әма рапси будуртә, специали-сти дзубандимә гәсгә, әнцә ху-арз уавәри.

Къусрати Алан хәцәнәй загъта фондсараунади кьабази

әнтәстдзийнәдтәбәл дәр – фид әма әхсири кустбәл. Нур-тәккә сторвонси нимәдзә әй 27,3 мин сәри, уонәй 12,5 мин сәри әнцә доцгә гьоцитә. Ев-гуд анз 38,5 мин тонни фулдәр әрдугтонцә әхсир.

Ахсигаг әй, фәстаг рәстәг фуси фид фулдәр ке агорунцә, е. Фустә әма сәгъти нимәдзә исхәрттәй 87,4 минмә, уонәй мадтәл фонс әнцә 58,3 мин сәри.

Аци кьабази райрәзтән ра-дех кодтонцә 47,7 миллион соми.

Кәсалги куст кәнунән респу-блики бюджетәй радех кодтонцә 119,7 миллион соми. Уотемәй, кәд евгуд анз 6 мин тонни рай-стан кәсалгә, уәд аци анзи ихәсләвәрдмә гәсгә ба 7 мин тонни кәсалгә гъәуама рауәйә кәнән.

Ә ахедундзийнадә идард-дәр әвдесуй пәддзахадон про-граммә «Гъәуон фәзуәтти комплекси райрәзт». Программи бундорбәл гъәути әйивд цә-унцә донуадзән системитә. Ев-гуд анз бундоронәй цалцәгонд әрцудәнцә Сунжи гъәуи дууә ськолай әма Раздзәуәги ськола, программи бундорбәл куст цәуи Хумәлләги әма Чиколой спор-тивон ськолати. Брути араздзәнән-цә нәуәг ськола, дони хәтәл-тә әйивдзәнәнцә Веселыйи, Толдзгуни, Суадаги, Хумәлләги, Брут әма Елхотти. Әдеугурәй 13 объектемән пәддзахадә радех кодта 1,2 миллиард соми. Уоте-мәй лухгонд әрцәудзәнәнцә берә социалон фарстатә, цә-мәй нә гъәути цард әхседа.

– Аци анз, грантти хузи, агъаз фулдәр райсдзәнәнцә бийнон-ти фермитә. Уотә адтәй евгуд анзи дәр. 123 миллион соми рай-стонцә 13 фермерон хәдзаради хецауи. Фәззиндзәнәй нәуәг кусты бунәттә, кәндзәнәнцә фид әма әхсири куститә.

Министр куд байамудта, уотемәй ахид бунәтти исәм-бәлунцә гъәуон хәдзаради косгути хәццә, зонунцә син сә сагъәстә, министради специ-алисттә цәттә 'нцә алливәрсуг агъаз бакәнунмә.

ГУГКАТИ Жаннә

СИЛГОЙМАГ-ЕРВӘЗУНГӘНӘГ

Силгоймаг айдагъ царддә-тәг нәй, фал ма 'й ервәзун-гәнәг дәр. Мә бон фәдарәй уотә зәгъун әй: Устур Фиди-бәстон тугъди ма уодәгасәй ка райервәзтәй, уонәй, әвәдзи, еунәг дәр әнә цәфәй, әнә гъәнәй фәстәмә не 'сәздах-тәй ә фидиуәзәгмә. Әма е айдагъ сәхе уодәхсари фәрци нә уидә, фал фулдәр сә ер-вәзт медицинон хуәрти фәр-ци уидә. Етә тугъди цирәнәй, сәхуәдтә еци тәнуод уогәй, цал цәф әфсәддонни раласи-уонцә, уонән банимайән дәр нәййес. Кәми багъәуидә, уоми сәхе цард дәр раттиуон-цә әнәвгъәуәй. Дзәгъәли хумәтәги нә фәззәгъунцә: «Силгоймагән айдагъ ә цъухи лигъз исдзурд дәр әвдәдзи ху-асә 'й, зәгъгә».

Нуртәккә Украини ци әз-мәнститә әма нихмәләуд-дзийнади цаутә цәуи, уоми дәр, мадта, фәстәгәй нә байзәдәнцә силгоймәгтә. Нә райгурән Фидибәстәбәл еу-зәрдиуон уогәй, мәләтәй нә тәрсгәй, етә әмтох кәнунцә тугъди фәсәвәди хәццә.

Тугъд – тугъд әй алкәд-дәр. Уомән ес әхе закъәнттә. Цард әма мәләти 'хсән кәд ескәми әрдәйәй нарәгдәр хед ес, уәд уоми. Әмпурсән-тә кәнис размә, 4-5 минуттәй фәсте ба дә знаги фат әрхән кодта. Тог аллирдигити гъаруй бауәрәй, гъәуи дә агъаз. Әма дә еци усми багъудәй әцәг хуәри агъаз, нифс дин ка ратдзәнәй, дә ләмәгъи дә әгудзәгәй ка нә ниууадздзә-нәй, еци хуәри агъаз. Тугъди будури ба әцәгәләнттә нә фәууи. Еугурәйдәр әмтугъ-дон әнсүвәртә әма хуәртә фәуунцә. Хумәтәги нә хо-нунцә медицинон хуәрти сал-дәттә әма афицәртә, «уә-ларвон хуәртә».

Еци «уәларвон изәдтәй» еу әй не 'мбәстаг Марийә Ми-рошниченко дәр – медицинон служби лейтенант. Марийә рай-гурдәй Цәгат Иристони Әрә-дони сахари.

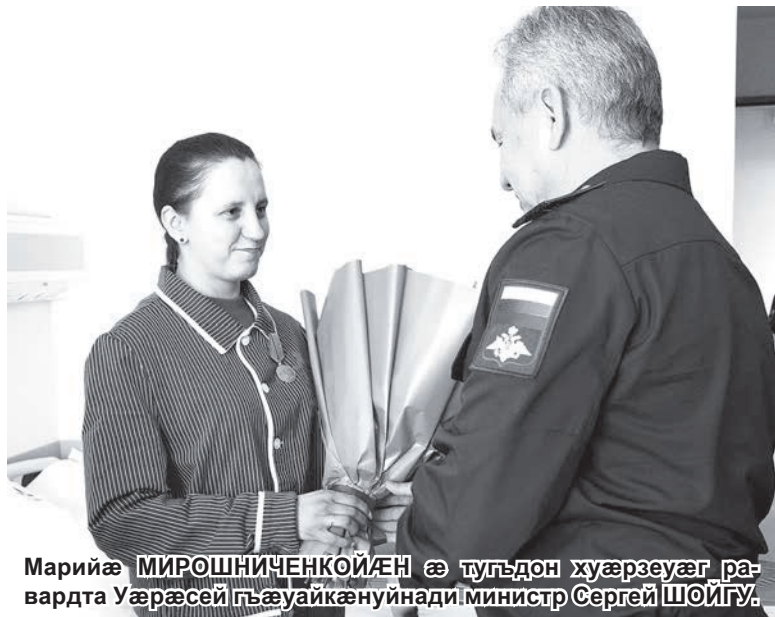
– Мә фиди дзәбәх дәр нә гъуди кәнун, – зәгъуй Ма-

рийә. Гъомбәл кодтон мә мадә әма мә нанай кьохти. Сауәнгә хуәрсүвәллонәй фәстәмә дәр мә, цәмәдәр гәсгә әхемә әлвастонцә әфсәддон хабәрттә. Әф-сәддон-тугъдон литературә кәсунбәл дәр раги фәццалх дән. Уогә еунәг әз нә адтән, тугъдон хабәрттә сәхемә ке әлвастонцә, уәхән. Нә райо-ни әма республикон әркәсти-ти алкәддәр нә кьлас ахәста раззаг бунәттә. Ахид архайд-тон тугъдон-спортивон гъәзти-тә «Зарница» әма «Хъазахъаг гъәзтити». Биццеути әмрән-гә әхстан топпитәй, хизтан аллихузон зиндзәуән нәдти сәрти, фиццарадон агъаз лә-вардтан «сәйгитән». Еци фәл-тәрддзийнадә мин уой фәсте хәбәр фәййәгъаз әй мә идарддәри царди медәги.

Мә фиди фидә адтәй тугъ-дон ләг – фәстәгдзәуәг. Бахъ-әрттәй сауәнгә Берлинмә. Тухтәй дуккаг Белоруссаг фрон-ти. Уәззәу цәф фәууогәй әй мардбәл банимадтонцә әма 'й моргмә фәлластонцә. Әхсә-вәй ба, морг ка гъәуай кодта, уони гьостәбәл цидәр гъәр-зун рауадәй әма дуар байгон кодтонцә. Мә баба ә кеми әрцудәй әма 'й госпитәлмә рарвистонцә еци фәдбәл. Го-спитәләй әй ку рафинстонцә, уәдта ин кьуәре отпуск ра-вардтонцә әма нә хәдзарә-мә исәздахтәй. Фараст мәйей фәсте ба райгурдәй мә фиди фидә – ходуй Марийә. Тугъ-дәй исәздахтәй цалдәр хуәр-зәуәгәй хәццә. Уомәй уәлдәй нә ахили тугъдон неке адтәй. Фал әз әма ме 'нсүвәр ба рав-зурстан афицери дәсниадә.

Марийә ма әстәймаг кьла-си ку ахур кодта, уәд иснет кодта әхецән фәдәни дохтир исун. Еци дәсниадә уидта – айдагдәр ә сәнтти, әндәр фәндә ә сәри магъзи игургә дәр нецибал искодта.

2011 анзи ахур кәнунмә ба-цудәй Цәгат-Иристони меди-цин академимә әма 'й каст фәцәй хә-бәр хуарз бәрәггә-нәнти хәццә.

Марийә МИРОШНИЧЕНКО/ЕН ә тугъдон хуәрзәуәг ра-вардта Уәрәсей гъәуайкәнуинади министр Сергей ШОЙГУ.

ХЫРГЪУТИ Петя æма Надеждæ сæ фурти хæццæ (гале-
уæрдигæй рахесæрдæмæ): Славик, Артур æма Олег, сæ
фæсте ба лæууы Алан

гъæдæ куд уа, сæ нимæдзæ ба
фулдæр куд кæна, уобæл. Петя
цума цехи косгути рагæй зудта,
уотæ уайтæккидæр се 'хсæн
иссæй хеуон. Боз адтæй æ ку-
стæй дæр æма е 'мкосгутæй
дæр, архайдта æ бон куд ад-
тæй, уотæ, лæмбунæг æ гъос
дардта дæсни косгути архайд-
мæ æма цалдæр мæйей фæсте
нимад æрцудæй дæснидæр
косгути æмрæнгъæ.

Фал еуцæйбæрцæдæр рæ-
стæги фæсте Петя æнæнезд-
зийнадæбæл цидæр æрцудæй,
изæрæрдæмæ æ цæститæ
ниссурх уиуонцæ, æхсирсун
райдайидæ, еуæй-еу хатт ба
ин уолæфт дæр нæбал фæгæ
кæнидæ. Надеждæ 'й нæбал
ниуагъта, æма дохтирмæ
фæццудæнцæ. Е ин æ уавæр
бундоронæй исбæлвурд кодта,
фарста ниввардта фирми хеца-
уади рази, Петяй райевун ке
гъæу, изол ка 'й гъæди ругæ,
хуарæнти тæфæй, æндæр уæ-
хæн рауæнмæ.

Райивтонцæ 'й аразгути
хайадæмæ. Ами дæр архайд-
та, æ бон куд адтæй, уотæ.

дауи туххæй си сæ ахургæнг-
тæ уиуонцæ боз.

Цард уотæ арæст æй æма
æнамонд гъуддæг æрцæуы,
раст æй ку нæ хезай, уæхæн
рæстæг. 1978 анзи, бонигон,
нæуæг цех кæми аразтонцæ,
уоми, къранæй арматурæ ку ис-
тонцæ, уæд трос ратудта æма
æрхаудтæй, рагъавта Петяй.
Лæг æхе нæбал балæдæрд-
тæй, æ кеми æрцудæй сæйгæ-
дони, æ галеу къах, уæдта æ
гурæбæл æ дæлагисти уæнгæ
адтæй гипси, уотемæй. Æртик-
каг бон сæумæ дохтир ку 'рба-
цудæй, уæд æй Петя бафарста:
Куд æй мæ гъуддæг?

Дохтир лæмбунæг бака-
стæй сæйгæмæ, уæдта ин загъ-
та:

– Фæууидтон, кæми æрцу-
дæй фидбилиз, æма дин мæ
бон зæгъун æй, «хæдони» ке
райгурдтæ. Уæхæн цæфи фæ-
сте æгасæй ке байзадтæ, е
устур дессаг æй. Дæ къах саст
æй, æма е æрдзæбæх уодзæ-
нæй, фал дууæ рауæнми саст
æй астæуистæг дæр, гъигæ-
дард æрцудæй астæуистæги
магъз дæр... Цалинмæ сæйгæ-
дони дæ, уæдмæ дæ лæгдзий-
надæ æрæмбурд кæнæ, дæхе
дæр æма дæ берæ ци бийнон-
тæ уарзунцæ, уони дæр гъæу-
гæ кæнис... Дæ царди æндæр
уагæмæ цæттæ уо...

Уой фæсте цалдæр бони
хуæрун дæр нæ кумдта, дзор-
гæ дæр кодта æнæбæри, уинун
дæр æй неке фæндадтæй. Ку
фæууидта, æ мадæ Муса цума
дæс анзи фæззæронддæр æй,
Надежди цæстити ку нæ сор
кодтонцæ цæстисуги хъумтæ,
биццеути ку æрбауадзиуонцæ
пъалатæмæ, уæд сæ кæун тух-
хæй ке уорæдтонцæ, уæд мин-
кыйгай æрсабур æй.

Рацудæй рæстæг, рафин-
стонцæ 'й сæйгæдонæй, æма
радаргъ æнцæ фиццæг къæп-
хæни инвалиди бæнттæ. Куд
цардæуа изолдæр? Косагæ,
хъаурæгин, цæрдæг, дзурда-
рæхст, æмбалуарзон нур цуп-
пар фарсемæ кæсæ! Е цард
æй? Сæри аллихузи гъудитæ
дæр фæззинидæ, фал ци фуд-
гин æй Надеждæ? Куд æй ниу-
уадза цуппар сувæллоней хæц-
цæ? Ци фæууодзæнæнцæ æ
биццеутæ, сæ тæккæ ирæзуни
афони ку 'нцæ, кæбæл базонд-
зæнæнцæ царди фæззæлæн-
тæ? Нæ, уомæн уæн нæййес,
зиндзийнади бахаудтæ æма
тæссæй фæлледæ!

Уой фæсте Петя æ сæр-
мæ нæбал бауагъта уæлдай
гъудитæ. Гъай-гъай, пенсий
къапеккитæй уал бийнойнаги
дарун зин адтæй фал, Хуцау
хуарз, фирми хецауадæ сæ
усхъæ сæмæ хуарз бадардтон-
цæ. Надеждæн равардтонцæ,
æхсæвæ косун æй кæми нæ
гъудайдæ уæхæн куст, Петяй-
æн балæвар кодтонцæ нæуæг
хуæдтолгæ. 1982 анзи ба ин
фирмæ «Хъазбег»-и генералон
директор Карсанти Хъасполати
агъазæй нæуæг фонд-
зуæладзугон хæдзари
фатер лæвæрд æрцу-
дæй, æртæ уати кæми
адтæй, уæхæн.

«ЗÆРДРОХС НИН УО, НÆ ЦИТГИН МАДÆ!..»

Æ рæстæги На-
дежди æма æ цар-
дæмбал Хыргъути
Петяй цардвæндаги,
сæ бийнонти туххæй
зæрдæмæдзæугæ æрмæг ниф-
финста нæ республики æнæ-
нездзийнадæ гъæуайкæнуна-
ди зундгонд архайæг, публицист
æма финсæг Легкойти Геуæрги.
Гъулаæггæн, е æхуæдæг не
'хсæн нæбал æй, фал уæддæр
æримисæн е 'рмæг, уомæн æма
берæ цæмæдесаг цаутæ æма
хабæрттæй æнхæст æй.

Надеждæ райгурдæй Къæ-
мунти, Сабайти Мали æма
Фароски хуæрзæгъдаугин æма
фæллойнæгун бийнонти 'хсæн.
Рæстуодæй кодтонцæ сæ цар-
диуаги хабæрттæ. Уæдмæ уæ-
хæн рæстæгута ралæудтæн-
цæ, æма Дигоргоми гъæути
цæргутæй беретæ æрцардæн-
цæ будуйрон цæрæн рауæнти.
Сабайтæ дæр æрцардæнцæ
Хæзнидони. Æма ами идард-
дæр кодтонцæ сæ хабæрттæ.
Сувæллæнттæ дæр байлæгъ
кодтонцæ. Уотемæй Надеждæ
ракиндзæдзон кизгæ 'й. Æма
имæ æ амонд, куд фæззæгъун-
цæ æхе къахæй фæззиндтæй.
Цæветтонгæ, Хæзнидонмæ
ахид цудæй кæлуаг лæхъуæн
Хыргъути Петя – ами цардæй
æ хуæрæ Лизæ æма уой рабæ-
рæг кæнидæ.

Уæд дин еухатт Лизи сæ-
хемæ нæ баййафта æма имæ
æ кустмæ бацудæй. Уоми æ
косæн уати ба ма баййафта
еу кизги. Базонгæ 'нцæ. Е ад-
тæй Сабайти Надеждæ. Кизгæ
лæхъуæни зæрдæмæ уоййа-
сæбæл фæццудæй, æма уæ-
дæй фæстæмæ ахиддæр цæун
райдæдта Хæзнидонмæ. Киз-
гæн дæр, бæрæг адтæй, æхцæ-
уæн уидæ æ фæззинд...

Уогæ идæрдтæбæл нæ

дзордзинан – еуцæйбæрцæ-
дæр рæстæг гъуддæг киндзæх-
сæвæрмæ æрхъæрттæй. Æма
цæрунтæ байдæдтонцæ Кæ-
лухи. Уой фæдбæл Легкойти
Геуæрги æ очерки бæлвурдæй
рахабæрттæ кодта.

Петя куста аллихузон ку-
стити: бригадирæй Ленини
номбæл колхози Чиколой, Æр-
саки, леспромхозуи тракторбæл,
Дигоргоммæ тъунел къахгути
хæццæ. Надеждæ ба бийнонти
гъуддæгута кодта. Уотемæй
фæццардæнцæ Кæлухи дууа-
дæс анзи.

Анзи фæсте син исæнтæ-
стæй биццеу, ном ибæл исæ-
вардтонцæ Артур, уобæл анз
ку рацудæй, уæдта син райгур-
дæй дуккаг биццеу, исхудон-
цæ 'й Алан, æртæ анзей фæсте
ба исæнтæстæй æртиккаг би-
цеу Славик. Биццеути райгурд-
бæл цийнæ кодтонцæ мадæ
æма фидæ, фал фиди мадæ
Муса (адæм æй еци номæй
зудтонцæ, æцæгæй ба æ ном
адтæй Елмусхан), уонæй дæр
хъæбæрдæр цийнæ кодта.

Иристони бийнонти 'хсæн
биццеуи райгурун уæлдай æх-
цæуæн хабар уидæ, уомæн
æма е адтæй бундор, нифс,
фудголæй гъæуайгæнæг. Æф-
сийнæ æма киндзи 'хсæн ад-
тæй хъæбæр хуарз рахаститæ.
Муса Надежди æхе кизгуттæй,
æвæдзи, фулдæр уарзта æма
ин агъаз кодта хуæрунаг
кæнунмæ, сувæллæнттæмæ
кæсунмæ æма иннæ гъуддæ-
гутæмæ. Æнзтæ цудæнцæ,
ирæзтæнцæ сабийтæ æма сæ
ниййергутæ рагацау гъуди кæ-
нун райдæдтонцæ биццеути
ахури туххæй. Кæлухи скъола
нæ адтæй, Æхсæрисæрмæ
ба изол адтæй. Сæ гъости ба
'рцæуидæ хабар, гъома, Дзæ-
уæгигъæуи фарсмæ «Хон-

ХЫРГЪУТИ Петя æма Надеждæ.

сайраг», зæгъгæ, гъæугонди,
хæдзаридзамаугæнæн фирмæ
«Хъазбег»-и кустмæ æнцон
бацæуæн æй, æхца дæр, дан,
си дзæбæх фæдунцæ, уæдта
си ес хуарз астæуккаг скъола.
Еу уæгъдæ бони Петя æма На-
деждæ иссудæнцæ уордæмæ,
Хонсайраги гъæунгити æрзил-
дæнцæ, фæууидтонцæ уæййаг
хæдзæрттæ, базудтонцæ син
сæ æргътæ, рафæрститæ ко-
дтонцæ фирми кустити туххæй
дæр. Сæхемæ ку 'рцудæнцæ,
уæд æркастæнцæ сæ фадуæt-
тæмæ. Сæ гæнæнтæ æма рав-
гитæ ку исбæлвурд кодтонцæ,
уæдта сæ хабæрттæ ракодтон-
цæ зæронд уосæн, æма е дæр
уæлдай нецибал загъта.

Бийнонтæ 1971 анзи
æрцардæнцæ Хонсайра-
ги, дууæ къуæрей фæсте ба
Петя райдæдта косун фирмæ
«Хъазбег»-и, фиццæг цехи. Еци
рæстæги фирми коллектив æн-
тæстгинæй цудæй ирæзти над-
бæл. Алли косæг дæр архайдта
æ кусти медæгæ хæдзардзин
ун, кустади конд дзаумауттæн
сæ бакаст хуæрзуинд, хуæрз-

Уæлдайдæр ба сувæллæнт-
ти цийнæй Петяйæн æ къахи
бунд гъæмпихалæ дæр нæ са-
стæй, 1976 анзи син Надежди
хæццæ райгурдæй цуппæрæй-
маг фурт Олег. Лæг уотæ боз
адтæй æ бийнойнагæй, æма,
гæнæн ку адтайдæ, уæд æй æ
уæлнихти хастайдæ. Æма куд
нæ адтайдæ боз? Надеждæ
сæумæ исистидæ раги æма
Петяй цæунмæ алли бон дæр
фингæбæл лæууидæ гъар ху-
æруйнаг, æ мадæ Муса, сæ
сувæллæнттæ æфсес, сæ
уæледарæс æма хуссæндзау-
мæуттæ кæдзос, уæттæ хуæр-
зæфснайд.

Бийнонтæ амондгунæй,
кæрæдзей уарзгæй, лимæнæй
цардæнцæ. Устур бæрæгбон
адтæй бийнонтæн, хестæр
биццеу Артури скъоламæ ку
рæвдзæ кодтонцæ, æ фæдбæл
ку рацудæнцæ æмбурд бийнон-
тæй, биццеу æ мади хæццæ
сæрбæрзондæй ку исевгъудæй
скъолай 'рдæмæ. Уой фæсте
иннæ биццеутæ дæр фæд-
фæди цæун байдæдтонцæ
скъоламæ, сæ ахур æма æгъ-

ХЪАЗАХТИ-БАЙСОНГЪУРТИ Людмила

ЦАРДИ ÆРУАЙÆНТИ

Ехх, уогæ ба, зæрдæ ци минкый æй, фал ци бухсон æй. Никки уæлдай деси ба мæ 'фта-уй, æрдзæ адæймагæн ци нивæ исаккаг кæнуй æ райгурци.

Еутæ, куд фæззæгъунцæ, æд сугъæрийнæ уедуи хæц-цæ райгурунцæ, иннети ба цард æ уæрдунæ цæлхити бунæ æу-уæрдгæ æнсæндуй. Еутæ сæ хъисмæтæй сæ фурбоцæй хъу-æлти фæгъгъазунцæ, иннетæн ба цæрæнбонти сæ цæстисуг сæ ростæбæл сор дæр некæд бауй, уотемæй рæрветунцæ сæ цард. Ефстагмæ сæмæ ци амонд бах-дæзмолæ кæнуй, е дæр уайтæк-ки фудмæст æма фудæвзарæни фæлми бунæ æрбацидæр уй.

Хъазахти-Байсонгъурти Люд-мили ку бафæрсай, дæ царди амондгун бæнттæ цæйбæрцæ адтæй, зæгъгæ, уæд, æвæдзи, æ дæс æнгулдзи дæр æгæр берæ разиндзæнæнцæ.

Людмила исæнтæстæй Ди-гори Уæллагкоми Дунти гъæуи, тугъди æма фæллойни ветеран Байсонгъурти Аким æма Елоон Марфи фæрнуг хæдзари. Уæл-лагкоми алæмæттаг æрдзæ æ доги базуртæ бæргæ сагъта æвзонг кизгæбæл. Куд иннетæ, уотæ Аким дæр æхе фæллойнæй дардта æ хæдзарæ, æ бийнонтæ. Исæнтæстæй син æ бийнойнаги хæццæ фондз сабийи – дууæ æн-сувæри æма æртæ хуæри. Бæр-гæ цæрæццæгæй ирæстæнцæ,

бæргæ рæуæг уадæй уадæнцæ райдайæни Къæмунти скъоламæ, фæстæдæр ба Мæцутти интер-натмæ. Ахурмæ зæрдæргæвд кизги зæрдæмæ цæмæдæр гæс-гæ хъæбæр цудæй медицинæ. Фæндадтæй æй, адæми æнæ-нездзийнадæ ка гъæуай кæнуй, фæдæнмæ уæхæн косæги дæс-ниадæ райсун. Æма астæукаг ахуради æвдесæндар ку райста, уæд берæ расагъæс-басагъæс нæбал фæккодта, фал æ гæгъ-дитæ балæвардта нæ республикæ сæйраг сахарæ медицинон учили-щемæ.

Пæр-пæргæнгæ ратахтæнцæ уайтæккидæр æ ахури æнзтæ æма райста фельдшерæ дæсни-адæ. Еци рæстæгъути куст алке æхæцæн нæ агурдта, фал ахур ка фæуидæ, дæсниадæ ка рай-сидæ, уони рæрветиуонцæ цæттæ бунæттæмæ.

Людмила куст разиндтæй Уæллагкоми фельдшерон пункти. Е адтæй 1977 анзи. Уæдæй абони уæнгæ, нур æнæгъæнæ 45 анзей дæргъи, æнæ еу бон бауолæф-гæй, аци силгоймаг лæггадæ кæ-нуй адæми хуарздзийнадæбæл.

Советон догæ ма адтæй æ тæмæни. Хуæнхбæсти гъæути ма дзæвгарæ адæм цардæй еци рæстæгъути. Адæймаг ба ку цæра, уæд аллихузон уавæрти дæр бахауй. Кæми æхе дæр æрцæ-вуй, кæми зуймон думгитæ æма бурдæнти исуазал кæнуй, кæми

ба рацæргæ адæмæн сæ рагон гъæнтæ сæхе лæдæрун кæнун райдайунцæ. Цубурдзурдæй, медком медицинон косгутæн еу-нæг бон дæр æнцæдæй рауолфу-ни фадут хъæбæр æстæн хатт уидæ. Æма ма сæйгитæ медгъæу ку адтайуонцæ, фал алли рау-æнти. Уомæ гæсгæ ба Людмили кæми бонæй, кæми ба æхсæви-гон багъæуидæ фестæгæй ра-нæхстæр ун æ хуастæйдзæг сумки хæццæ.

– Хатгай мæ, зæгъæн, Фæ-рæскъæттæмæ сæйгæмæ бонæ дууæ хатти цæун дæр багъæу-идæ, – зæгъуй Людмила.

Некæд неке си фегъуста, ба-фæлладтæн, кенæ зийнадæ кæ-нун, зæгъгæ, уæхæн загъд.

Уотемæй цард цудæй æма æригон кизги фæлтæрддзийнадæ дæр фулдæр кодта.

Уæдта 'рцудæй, æ зæрдæ ин бустæгидæр ка æрсаста, уæхæн фудцау. Бийнонтæ ахури нæд-тæбæл лæуд ку адтæнцæ, тæккæ хъæбæрдæр сæ ку гъудæй нифс, раст еци рæстæг ба сæ фæл-мæн, се 'схæссæг мадæ е 'носон дуйнемæ бацудæй. Бийнонтæ æгуппæгау феймир æнцæ. Никки ба ма Дунти уæлмæрдтæ над-мæ хæстæг, æ мадæ ба тæккæ надгæрон æвæрд æма сæумæй кустмæ цæугæй дæр, фæстæмæ изæрæй дæр æ над уобæлти æнæракæнгæ нæ фæуидæ. Æ армитъæпæн цал æма цал хатти бамбалдæй æ мади уазал цирт-бæл. Людмилæмæ ба уотæ кæси-

æли нæ фæззæгъунцæ, хуæри зæрдæ – æнсувæрмæ, æнсувæри зæрдæ ба – гъæдæмæ. Людмила е 'нсувæрбæл ци мæрдæмбестæ бацæй, уой хуæтæг адæймаги æвзаг зæгъунгъон дæр нæ бау-одзæнæй. Фал уæддæр адæми фарнæ устур æй. Абони дæр ар-фиаг æй, Людмила еци уæззау уавæри æ фарсмæ ка 'рбалæ-удтæй, уонæй. Уонæн ба номгай банимайæн нæйис, æгæр берæ 'й сæ нимæдзæ.

Дигоргоми Задæлæскæй Уæллагкоммæ фæццо, Тъæпæн Дигорæй ба сауæнгæ Къуссумæ, уордигæй ба Донифарсмæ, кæци гъæуи нæ балæуидæ Людмила сæйги уæлгъос, уæхæн хæдзарæ нæ байзадæй. Айдагъ æ фæл-мæн цъухи загъд, æ табедзæ, æ лигъз цæстингас фулдæр хатт æвдадзи хуасæ фæуидæ дохти-рæн, еци гъуди некæд цох кодта æ сæрæй Байсонгъурунæн æма 'й æнхæст дæр кодта.

Цал æма цал сæйгемæн фæ-уидæ нифси хуасæ. Сæйгæ – мæгур æй. Сæйгæ сувæллонæй дæр тухстдæр æма æнæхъаурæ-дæр фæууй... Æма цудæй Люд-мила, æхсæвæ-бон нæ зонгæй, еци æнæнади нæдтæбæл.

Адтæй уæхæн бон дæр æ ку-сти æма Фæрæскъæттæмæ багъ-удæй æвæстеуатæй цæун зуймон мет æма лæкъæрдæ нæдтæбæл. Фæрæскъæттæмæ над ба цæх-гæр къолæ 'й, никки ба ма æргъæ æма фæстæмæ цæугæй ба æ дзæбуртæ уотæ ниуæззау æнцæ æма сæ фæразгæ дæр нæбал кодта.

– Раласон сæ, æма бæгъæн-бадæй цæуон аци метхæлæмули, æндæр фæрæзнæ мин нæбал ес, – никкатай кодта æригон силгой-маг.

Уотемæй куддæртæй Къелдий Хъазахти Гæлæуети хæдзарæмæ туххæйти æрхъæрт-тæй. Хæдзари æфсийнæ ин æ хуастмæ ку ракастæй, æма ин æ уавæрмæ ку 'ркастæй, уæд æ гъæлæсидзæг нимбухта:

– Адæм дæумæ æнгæлдзау ку 'нцæ, ду ба дæхуæдæг дæхе уодæгасæй ку марис.

Æма уæхæн мæгурбæнттæ еу æма дууæ хатти нæ бавзурста Людмила фестæгæй цæугæй.

Гъо, нуртæккæ уавæртæ сæхе райивтонцæ. Дигоргоми дæр арæст æрцудæй, нуриккон домæнтæн æнхæст дзуапп ка дæттуй, уæхæн фельдшерон-аку-шерон уагдæнттæ. Ес си аллиху-зон æнæмæнгæ гъæугæ ефтонг-гæртæ, фæлтæрдгун дохтиртæ, фал си сæйрагдæр ба фæззинд-тæй «Тагъд агъази» хуæдтолги-тæ. Нур сæйгитæмæ фестæгæй цæуни сæр нæбал гъæу. Уæдта еци еугур устур уæзæ æнцойнæ кодта Людмили къæсхур усхъи-тæбæл.

Цард æ кæнон кæнуй. Ис-фæлдесæг адæймаги куд раттуй, есгæ дæр æй еу афони уотæ ра-кæнуй фæстæмæ. Абони уа, исон уа, уæддæр нæ нади кæрон бæ-рæг æй.

Райевгъудæнцæ се 'носон дуйнемæ Людмили хецау æма æфсийнæ Саухал æма Таисæ дæр. Устур кади аккаг лæггæдтæ син фæккодта Людмила сæ доги, уæдта сæ фæсмæрдæ дæр.

Хъазахти фæрнуг хæдзари

сæ царди радæ бæргæ кодтонцæ Хасан æма Людмила сæ дууæ кизги æма биццеуи хæццæ. Фал бабæй еума цæф хъисмæтæй...

Людмила æ иннæ æнсувæр Гришæ дæр ранæхæстæр æй, фæццæуæн кумæ ес, фал æз-дæхæнтæ ба кæцæй нæйис, æ еци æносон надбæл. Æ ристæйд-заг туппур зæрдæ фæрцитæ куд нæ рахаудтæй Байсонгъурунæн. Фал, æвæдзи, силгоймаги уод фæлмæн куд æй, фæдар дæр уотæ 'й.

Æма бабæй ами дæр адæм, хеуæнттæ фæккеун нæ бауагъ-тонцæ еци тæнуод силгоймаги.

Байрæзтæнцæ, багъомбæл æнцæ Хасан æма Людмили кæ-стæртæ. Рæдуд надбæл си неке рацудæй. Сæ фурт Аслан æ рæстæги æнтæстгинæй гъазта Фæсæвæдон театр «Амран»-и. Æ зæрдæмæдзæугæ гъазтæй еу æма дууæ хатти нæ барохс кодта адæми зæрдитæ, нуртæккæ ба косуй Мæздæги райони медгъуд-дæгути хайади нæдтæбæл æда-сæй цæуни инспекций.

Сæ хуæрæ Дианæ косуй Мæ-скуп. Сæ иннæ кизгæ Анютæ дæр рацудæй æ мади равзурст над-бæл, куста нæ республикæ сæйраг сахарæ сæйгæдæнттæй еуеми.

Бангъæл уæн адтæй, бунтон-фæстагмæ аци цардæфхуæрд силгоймагмæ дæр амонд байд-зулдæй æ медбилти, зæгъгæ. Фал, нивтæ байуарæгæн ци загъ-дæуа.

Анютæ æ амонд исирдта Заводи поселокки Гергити хæд-зари. Æйæг æ еци амонд берæ нæ рахаста. Цалдæр анзи рацар-дæнцæ æ цардæмбали хæццæ, исæнтæстæй син биццеу æма кизгæ. Нæрæнгæ ма хуæрз сабий-тæ. Нæ, нæ бафастæй Анютæ æ кæстæрти хортæй, мадау сæбæл зæрди фæндон нæ бацийнæ ко-дта. Нур анз хуæздæр цæуй, кæ-дæй æй æгъатир нез не 'хсæнæй ратудта, уæдæй.

– Гъо, мæгурдæйраг, Аню-тæ! Етæ дæ бонигон агоргæ ку кæндзæнæнцæ, фал дæ ку нæ æстæфдзæнæнцæ, етæ æхсæ-вигон мади фæлмæн гъæбесмæ сæхе ку ивæздзæнæнцæ, дæу бон ба уони багъар кæнун ку нæбал уодзæнæй, – азæлунцæ нур дæр ма мæ гъости, кæунгъон дæр ка нæбал адтæй, еци Людмили гъарæнги зæлтæ. Алли къуæре дæр уæлмæрдтæмæ фæццæуй Людмила е 'дзæрд бæдолæбæл æ къох байвæрунмæ, алли къу-æре уæддæр æ зæрди туппуртæ исуадзуй гæзæмæ... Æцæг имæ æ цардбæллон кизгæ ба фæл-мæнхудт нæбал бакæндзæнæй. Нецæмæй бал ин барохс кæнд-зæнæй æ фæллад зæрдæ.

Æ цардæмбал Хасан берæ æнзти дæргъи фæккуста Дигорго-ми участоккон милиционерæй. Не-кæд неке зæрдихудти бацудæй, æнæбæри некæд неке бафху-ардта. Адæми хæццæ хæларæй, уарзонæй æмдзæринæй фæц-цардæй. Фал ин æ бæдоли фæз-зиан ба æ нифс æма æ хъаурæ еугур саст бакодтонцæ. Анз дæр æнхæст нæбал рацар-дæй Хасан æ бæдо-ли фæсте. Æ зæрдæ нæ бауорæдта еци устур зиндзийнадæ.

«ЗÆРДРОХС НИН УО, НÆ ЦИТГИН МАДÆ!..»

Æнзтæ цудæнцæ еу инней фæдбæл, хестæр фурт Артур скъолай фæсте каст фæцæй аразгути техникум, службæ бакодта армий, уæдта бацудæй фирмæ «Хъазбег»-мæ æма уоми куста.

Алан, дуккаг фурт, скъолай фæсте фæцæй каст гæууон-хæдзарон институт, электрон факультет, ракуста завод «Разряд»-и, технологæй, уæдта адтæй директор автомобилтæ цалцæггæнæн кустуати. Нуртæккæ Алан æй сахари амал-гъон лæгтæй еу, ес имæ, автомобилтæ ка гъуд æма цалцæг кæнуй, уæхæн устур кустуат. Æртиккаг фурт Славик скъолай фæсте фæцæй профессиона-лон-техникон ахури хайадæ æма æнтæстгинæй косуй автос-лесæрæй. Кæстæр фурт Олег фæцæй Хетæгкати Къостай номбæл университет æма косуй коммерцион директорæй Алани кустуати. Фурттæ ахури рæстæ-ги дæр æма косун ку райдæд-тонцæ, уæддæр еунæг гъуддаг дæр æнæ фиди рафæрсгæй, нæ кодтонцæ, бийнonti 'хсæн фиди кадæ бæрзонд адтæй.

Петя æма Надеждæ амонд-гун адтæнцæ сæ цæуæтæй, æрхуадтонцæ син киндзитæ æма киндзитæй дæр адтæнцæ боз.

Фæстаг рæстæги Петяйæн е 'уæнгти цидæр лæмæгъдзий-надæ фæззиннидæ, æ сæр ахид разелидæ, хъæбæрдæр ба æ бунатæй ку фестидæ, уæд, æ цæсгони цъарæ ивайгæ цудæй, æ хъури, æ дæлагисти фæззинд-тæй хъубулдзгута. Анализтæ искодтонцæ æма имæ рабæрæг æй еци æнæхайири нез. Бий-нонтæ аллихузи дæр бæргæ архайдтонцæ Петяйæн фæй-йагъаз кæнунмæ, фал незихатт уæззауæй-уæззаудæр кодта, æма 2010 анзи октябри мæйи æ уæлзæнхон цардæй рахецæн æй (игургæ ба ракодта 1932 анзи). Бийнонтæ, хеунтæ, æмкосгутæ, синхæнттæ æма æрцæуæг адæм кади хæццæ байвардтонцæ Пе-тяй Хонсайраги уæлмæрдти.

Хъæбæр фæрристанцæ æнæгъæнæй дæр Петяй бий-нонтæ, сæ уарзон фидæ се 'хсæн ке нæбал æй, уобæл. Уæлдайдæр ба фæхъхъонц кодта æ цардæмбал Надеждæ, берæ рæстæгути ма æ цæсти-суг нæ исисустæй... Фал сæмæ уоди хъаурæ разиндтæй æма сæ царди хабæрттæ кодтонцæ, сæ уарзон фидæ куд бæлдтæй, уотæ. Æма абони Хъиргъути Петяй цуппар фурти, уони кæ-стæртæй Петя, æвæдзи, сæру-стур æма боз уидæ, уæлдайдæр ба сæ хъиамæтгун мадæ æма нанабæл уоййасæбæл æновуд ке 'нцæ. Надеждæ цæруй æ хестæр фурт Артури хæдзари, æма 'й ами еудадзугдæр рабæ-рæг кæнунцæ иннæ кæстæртæ дæр, хайгин æй кæнунцæ сæ фиди бабоц кæнунæй син ци нæ бантæстæй, уомæй.

Надеждæн ба абони æ бæ-

рæгбони фæдбæл зæрдиагæй арфитæ кæнунцæ хуарз æй ка зонуй, æма ин устур кадæ ка кæнуй етæ дæр. Уонæй еу, Уæ-рæсей финсугти Цæдеси иуонг Колити Витали. Æма уой дæр бафæндадтæй Надежди тух-хæй арфи дзубанди ракæнун.

УСТУР ЗИНÆН – ФЕДАР УОД РАВДЕСГÆЙ

Æхсæрисæри астанзон скъолай ма ку ахур кодтон, уæдæй гъуди кæнун, растдæр зæгъгæй ба, фæсмæрун Хъир-гъути Надежди. Æхсæрисæр æма Кæлху еу гъæусоветмæ хаудтæнцæ, уæдта уотæ устур гъæу дæр нæ адтæй. Æз си æдеугурæй 15 хæдзари æрæй-йафтон. Еу адтæй дууæ гъæуей цæргутæн сæ маст дæр, уæдта сæ цийнæ дæр. Ахур дæр На-дежди цæуæти хæццæ еу скъо-

аргъ дæр некæд адтæй. Раст зæгъгун гъæуей, уæддæр кæ-мæндæрти кæд бæзтæй, уæд, фæсарæфтæ сæ зæрдидзæбæ-хæн Ирæфи билтæбæл нард фезонæг ка хуардта æма муд-гун арахъ ка ниуазта, еци хецæ-уттæн бæзтæй. Мæгурдæйраг зæнхикустгæнæгæн ба... Гъа, уотæ дæр фæууæд æма цæттæ æмбурдгонд кæрæй нартихуар есуни барæ дæ нæ адтæй, фал дæ дзелкъордзауæн, гъома, тиллæг æмбурдгонд кæми фæ-ууиуонцæ, еци будурти ма ци ефстаг нартихуæрттæ райзай-идæ æнæфснайдæй, уони ед-зунмæ дæр гъæуагæ адæми ка уагъта колхози зæнхитæмæ!.. Кæд сосæггай ести æригъу-стайсæ, уæд е дæ нивæ.

Нæ! Ци адтæй еци догæ дæр, уой адтæй. Хумæтæг адæм саугуст кодтонцæ кол-хози сæдæгæйттæй, цалдæре-мæй ба 'й зудæй хуардтонцæ...

кæд æндæр ескæми куста, уой нæ гъуди кæнун, æз ба 'й нигъ-гъуди кодтон колхози будурти æ нихбунтæ æстæгъгæй.

Петя æма Надежди рагъмæ æрхаудтæй сæ хецæу Геуæргий (сæйгæ лæг) æма е 'фсийнæ Цакъоти Елмусхани гъуд кæнун дæр. Надеждæ сæбæл æхе не-кæд батæгъæ кодта, алкæддæр хуæрзгъуд, сæ уæледарæс кæдзос, сæ хуссæницъæрттæ науæг туйæвæрд. Уотемæй си еци дууæ хъиамæтгун хестæри устур бозæй бацудæнцæ мæрд-тæмæ...

Надеждæн адтæй теутæ, лæги хуæртæ æма сæ хæццæ фæццардæй, куд киндзæ, уотæ нæ, фал куд мади зæнæг. Е дæр устур хъаурæ 'й, устур уо-дигъæдæ си гъæуей.

Фæстæдæр поселок Хон-сайрагмæ (Южныймæ) ку исæйивтонцæ, уæдта ма На-деждæбæл æрцудæй еума

ХЪИРГЪУТИ Надеждæ æ кæстæрти цæуæтихæццæ.

лай кодтан æма биццеути дæр хуарз фæсмæрун, уæлдайдæр ба зæнæги хестæр Артури.

Хуарз гъуди кæнун Силта-нухъи нартихуаресæнти рæ-стæг дæр. Æд нæлгоймаг, æд силгоймаг адæми будурмæ ракæниуонцæ æма сæумæй-изæрмæ дæ дууæ къахемæн æруолæфуни барæ ма раттæ, уотемæй нартихуар дæр тонæ, уæдта нартихуарæй цъопид-заг тæскъитæ кæрæмæ, кенæ машинæмæ калæ. Рацæргæ уоститæй сæ фулдæремæн тæ-скъæ исæргъувун дæр æ бон нæбал уидæ фур фæлладæй. Изæрæй ба сæхемæ сæ хæд-зари кæрkitæн фæххæссун зæрдтæй ци тæскъи æмбестæ æрæмбурд кæниуонцæ, уони дæр ма син байсиуонцæ.

Æма кæд нуртæккæ бере-тæ советон догæ дзенети дуйне хонунцæ, уæддæр си косæг лæ-гæн ба æ хъиамæтæн къапекки

Æз еци дзубандитæ уомæн кæнун æма мæхе мадæ, уæдта Надеждæ æма уони хузæнттæ еци кустити ниццæнцæ ургæф-туд...

Сувæллон зæрдæбæл да-рагæ 'й, фæззæгъунцæ. Надеж-дæ æма æ цардæмбал Петя цардæнцæ Кæлхумæ тæккæ ис-кæссæни тегъæбæл. Абони дæр ми нæ иронх кæнуй Надежди фæлмæн, идзулагæ цæсгони æвæрд.

Зинвадуæтти цардæнцæ Кæлхуи цæргутæ. Еудадзуг си лæкхæрдæ, уарун, сæлфунæг... Æма уонæн бухсæн адтæй, фал сæмæ нæдæр сæрдигон, нæдæр ба зуймон ниуазуни дон некæцæй цудæй, уомæ гæсгæ ба дон къибилатæй хастонцæ мæскъæй, Кæлхухадæгæй, кæми ба бунæй комæй, Ирæфæй. Никки ба ма хæдзари кустæгу-тæ, кæстæртæ зелуйнаг, æх-снуйнæгтæ берæ. Надеждæ ма

зинæвзарæн цау. Дæ зæрдæ ма зæрдæй ци лæги хæццæ фæццардæй уал анзи, е кустити фидбилизи бахаудтæй, ниссахъат æй æма уоййадæ-бæл косунгъон нæбал иссæй. Сæйгæ ба мæгур æй, бустæги æвæрæз ку исуй, уæд имæ еу-дадзугдæр гъæуей кæсун, гъуд кæнун. Надежди æцæг уодигъ-æдæ гъе уæд исбæрæг æй. Цума ма куд ес цардæмбали уо-мæй хъæбæрдæр уарзæн æма нимайæн.

Надеждæ ци уоди хъаурæ равдиста Петяй сæргъи лæ-угæй, æнæхуссæг æхсæвтæ 'рветгæй, е ци æвзарæнти сæр-ти рахизтæй, уой мæ зæрдæ некæмæн зæгъуй.

Алкæддæр æй фæззæгъун: «Силгоймаг фæлмæнзæрдæ куд æй, фæдаруод дæр уотæ 'й...» Нихсистæй, ниффæразон æй, ниббухсон æй Надеждæ. Æма кæд нерæнгæ дæр ма

зæрдрист æй, æ цардæмбал си ке фæххецæн æй, æ уæззау ристити фудæй е 'цæг дуйнемæ уоййасæбæл раги ке бацудæй, уæддæр абони Надеждæ Са-бауон еунæг нæй, нæй æнæ амонд. Æ берæ хъиамæттæ дзæгъæли нæ фæцæнцæ. Æ уарзон цардæмбали хæццæ син нæ Исфæлдесæг ци цæуæт исаккаг кодта, етæ исгъомбæл æнцæ, алке си царди æхе сæр-магонд бунат æрахæста, алке си æ мади зæрдрохсæн аразуй æ карни хабæрттæ. Косунцæ айдагъ сæхе бийнонтæн нæ, фал дзиллæн дæр. Сæ сæйраг менеуæг ба е æй, æма бæрзон бунати косгæй дæр, сæ уо-дигъæди кæдзосдзийнадæ, сæ адæймагдзийнадæ муллитæ ис-кæнун, уæдта æхцатæбæл не-кæд баййивтонцæ. Сæ зæрдити 'й арф ниввардтонцæ, æхца æма мулк лæггæнæг некæд ад-тæнцæ. Æхцатæ æма мулк дæр искæнуй адæймаг æхуæдæг.

Нæ рагфидтæлтæй нин байзадæй уæхæн зундгин фæд-зæхст: «Фиди фарнæ мæрдтæ нæ цæуей!..» Еци загъди зундгиндзийнадæ дæр некæд иронх кæнунцæ Петя æма На-дежди кæстæртæ. Уомæ гæсгæ æнцæ адæми 'хсæн нимади. Адæми 'хсæн нимади унæй устурдæр амонд ба аци дуйне-бæл неци ес.

Мæ фадутæй пайдагæн-гæй ма мæ сæрмагондæй зæгъ-ун фæндуй Надежди хестæр фурт Артури туххæй. Артур Чиколамæ косуй маршрутон ху-æдтолгæбæл. Адæм кæд ескæ-мæй боз æнцæ, уæд уонæй еу æй аци курухон лæг дæр. Фæрнæй косæ, Артур, ци кусти лæуд дæ, уоми!

Надеждæбæл æнхæст кæ-нуй аци анз фондз æма цуп-паринсæй анзи. Уони дæсгай æнзтæй сæ ку нимайай, уæд хъæбæр минкъий æй еци ни-мæдзæ, бонгай сæ ку нимай-ай, уæдта радзæвгарæ уодзæ-нæнцæ. Надеждæ! Кæлху æма Æхсæрисæри силгоймæгтæй уал анзи фæццæруни амонд æстæнтæмæ 'рхаудтæй. Ду ба дæ карни никки фулдæр æнзти цъопмæ идарддæр дæр æнæ-незæй, зæрдрохсæй, дæ фæ-донти дзæбæхдзийнадæбæл цийнæгæнгæй куд исхъæрттай, еци амонд дæ уæд! Царди ци берæ зинтæ фæуидтай, етæ дæбæл куд некæд æртæф-сонцæ, еци фарнæ дæ уæд! Нифсдæттæг æма зундамонæг кæмæн адтæ, зæрдиагæй ке уарзтай æма уарзис, рæстуо-дæй дæ ка уарзта æма абони дæр уарзуй, уони фæндон уо!

Нæ зонун, æргъуди ма мæ кæндзæнæ, Надеждæ, уæддæр ди æз цæйбæрцитæ кæстæр дæн. Фал дæ æз ба хъæбæр ху-арз бафæсмардтон мæ сабий-доги æма дæ абони дæр хуарз гъуди кæнун, гъуди дин кæнун дæ берæ арфиаг хъиамæттæ, дæ уодигъæди зæрдтагонд-зийнадæ. Æма ди æгæрон боз уогæй, абони дин ниллæг ковун мæ сæрæй, уомæн æма нæ цард дæу хузæнттæй фæдауй!..

КОЛИТИ Витали

ДЖУСОЙТИ Нафи (1925-2017), финсæг: «Нæ рагфидтæлтæ раст загътон-цæ: «Дæ армитъæпæни айкæ исфицун дæ бон исуодзæнæй, дæ мади ауодундзийнагдтæ бафедун ба – некæд... Уогæ цæмæй æма кутемæйи бафедæгн ес мади хуæрзтæн æма рæвдудæн?» Раст загъта Нафи: рæстзæрдæ адæймаг æ цæргæ-цæрæнбæнтти æхе æ мадæн исæсгинбæл нимауй...»

ДИГОРÆ

№7. 2023 анз.

7 марты – кæрдæгæзмæлæни мæйæ

7

СИЛГОЙМАГ-ЕРВÆЗУНГÆНÆГ

Ординатурæ каст фæцæй Бакулеви номбæл зæрдитæд-зæбæхгæнæн Наукон центри æма уоми дæр æхемæ æркæсун кодта æ дæсни арæхстдзийнадæй.

– Ординатури ку ахур кодтон, уæд ма косгæ дæр кодтон медицинон хуæрæй нæуæгигурд суваллæнтти кардиохирургий хайади. Уой фæсте дууæ анги бакуста секретарæй академик Лео Бокериямæ.

Фал уотæ рауадæй æма ординатурæ каст ку фæцæй, уæд ин куст некæми разиндтæй кардиохирургæй.

– Фæлтæрддзийнадæ дæмæ нæй-йес æма дæ уотемæй ба нæ бон кустмæ райсун нæй, – уидæ аллирауæн дæр сæ еугæндзон дзуапп. Уотемæй 2019 анги уæддæр куст иссирдтон Мæскуй еумæйаг тугъдон командæгæнæн училищæй. Райдæдтон косун терапевтæй æма си æртæ анги бакустон. Нæ медицинæ куд къахд-зæфтæ кæнуй размæгæппæй, уомæ ку æркастæн, уæдта исфæндæ кодтон службæмæ бацæун æма мæ гæгъæдитæ æмбурд кæнун райдæдтон.

Еци рæстæг мæмæ æхемæ фæд-дзурдта училищæй хайади сæргълæууæг æма мин балæдæрун кодта: «Танкити æфсæддон хайи бунат ес. Фæндуй дæ? «Фæндуй мæ», – адтæй мæ цубур дзуапп. Анз æма æрдæг косун еци игъустгонд дивизий, лейтенанти цин райсгæй.

Мæ куст зингомау æй, уомæн æма нæмæ сæйгитæ æрбахаунонæ тæккæ аллихузон незти хæццæ. Госпитæли радгæс ку уай, уæд дин фадут нæйис гъæугæ дохтирмæ фæдздзуронмæ. Уомæ гæсгæ ба алцидæр дæхемæ кæсуй.

24 феввали ба райдæдта сæрмагонд тугъдон операци. Марийæн адтæй æ фиццаг тугъдон фæлварæн. Куд зæгъуй, уотемæй, куддæр тугъдон æхститæ райдæдтонцæ, уотæ нæмæ æрбаластонцæ фиццаг цæфтæ дæр.

Еу уæхæни санитарон машинæ бахаудтæй æхстити бунмæ. Гæнæн адтæй æма фæммард адтайуонцæ айдаг цæфтæ нæ, фал ма медицинон хуæртæ-кизгуттæ дæр.

Женеви ци конвенци ист æрцудæй, уомæ гæсгæ медицинон косгутæ æхсун не 'мбæлуй, фал Украини Гæрзефтонг тухтæн ба нæдæр закъон ес, нæдæр ба Хуцау.

– Еци усми мах ци бавзурстан, е адтæй дессаги фæййервæзт. Нæ маши-

ни къала бæзгиндæр ку адтайдæ, уæд дзармадзани фат æнæмæнгæ исрæмугъ-тайдæ æма дæ фудгол уотæ, – цæфтæ æма медицинон косгутæ дæр фæммард адтайуонцæ, ами ба фат машини цæх-гæрмæ рахизтæй.

Марийæн æ сæр æма æ къохтæ цæф уогæй, бантæстæй ма уæддæр тохи будурæй цуппар цæф тугъдоней раласун. Уонæй ба ма ке бон æзмæлун адтæй, ке ба си хæссун гъудæй. Уой фæсте ба е 'мкосæг Катяй цæфтæ бабаста. Æхецæн ба æ цæститæ тартæ, æ гъостæ ба – гур-гур кодтонцæ. Цубур дзурдæй – контузий бæрæггæнæнтæ. Æ сæр æма æ цæнгтæбæл тог ни хъхъæбæр æй, фал æй уонæмæ дæр нæ евдалдæй. Цæун гъудæй идарддæр. Е 'мбал кизги ин æндæр машини равистонцæ, Марийæ ба байзадæй шофер, бастдзийнадæ дарæг æма цæф сержанти хæццæ.

Цæф тугъдонæн гъудæй æ гъæнтæ бабæттун, цæмæй æ рист фæмминкъий-дæр адтайдæ, уой туххæй ба ин укол искæнун. Фал сæ хуастæ ци сумки адтæн-цæ, етæ æд хуастæ санитарон машини басугъдæнцæ. Уотемæй тухамæлттæй бахъæрттан блокпостмæ. Уоми ба нин байамудтонцæ, хæстæгдæр ци фельдшерон пункт адтæй, уомæ. Уоми дæр æдас кæцæй адтан, уомæн æма еци террители адтæй Украинаг тугъдонти цæстдарди бун æма нæ уацари ку райстайуонцæ, уомæй тæссаг адтæй. Фал си баййафтан дууæ дохтири: нæлгоймаг æма силгоймаг, етæ нин равардтонцæ бинт æма хуастæ.

Уой фæсте ба Марийи равистон-цæ госпитæлмæ. Ку бадзæбæх æнцæ æ цæфтæ, уæдта бабæй фæстæмæ раздахтæй е 'фсæддон хаймæ. Контузий фæстеугутæ сæхе зонун кæнунцæ: сæр тæппитæ фæххауй, æ уæлдæфон æлхъивдадæ дæр ахид исхезуй. Фал æ зæрдæ даруй, уонæбæл дæр ке фæуу-æлахез уодзæнæй, уобæл. Агъаз кæнуй фиццагау цæфтæн.

Куд нæ гъæуама сæрустур уа Иристон æ уæхæн хуæрзигурд æма æвзугъд кизгæй. Багъуди сахатти æхе уоди æдасдзийнадæбæл ка некæд бамæтæ кæнуй, фал æ ирæзгæ цард иннетæн нивондæн ка хæссуй.

Иристонæн кадæ ка искодта æма кæнуй, еци силгоймæгтæбæл ма никкидæр еу бафтудæй. Нæ сæртæй дин ниллæг кован, Марийæ! Æгайтима нæмæ дæу хузæн игурдтæ ес! Æнæнæз нин уо!

Марийæ МИРОШНИЧЕНКО: «Гъæуама бабæй нæбæл ралæууонцæ сабур, æдас царди бæнттæ!..»

ЦАРДИ ÆРУАЙÆНТИ

Беслæни сæйгæдонæмæ дæр ма 'й бæргæ ни хъхъæртун кодтон-цæ, фал ин дохтирти бон дæр не-цибал иссæй. Дзорунмæ нæ, фал æррæстæ банимайунмæ дæр зин æнцæ, Людмилæбæл царди ци уæз-зау цæфтæ 'руадæй, етæ. Сæдæгай тухст сæйгити фæстæмæ цардмæ раздахидæ, æ уодмæ бустæги хæстæг ка адтæй æ цард-цæрæнбонти, уонæй ба еунæгей раздахун дæр æ бон нæ бацæй Людмилæн.

Нуртæккæ кефæнди ку бафæрсай, Людмилæ ци хузи адæймаг æй, зæгъгæ, уæд имæ медбæсти еунæг дæр фау не 'рхæсдзæнæй, уомæн æма æ хуарздзий-надæ кæбæл нæйис, уæхæн адæймаг си нæ разиндзæнæй. Адæм ба айдæнæ 'нцæ, алцидæр æстæфунцæ, алцидæр сæ зæрд-дитабæл дарунцæ. Æнæгъæнæ 45 анги лæггадæ кæнуй Людмилæ адæмæн, æ кустбæл некæд исустурзæрдæ уогæй. Ниб-бæлсон æй, ни хистæй æ тæнæг уод. Æ царди ци нæма бавзурста мастæй, ристæй, уæхæн ма ин цума ци байзадæй? Мæнмæ гæсгæ – нецибал!

Ка 'й зонуй, кæмæдæрти мæ дзубан-дитæ уæлвонгай, еумæйаг дзурдтæ дæр фæккæсдзæнæнцæ. Ами алкæмæн дæр æ барæ æхе. Æз тæрхонгæнæг нæ дæн. Уæдта аци æрмæг финсгæ дæр нæ никкод-тайнæ, уæлдæр ранимад цаутæн мæхуæ-дæг комкоммæ æвдесæн ку нæ адтайнæ, уæд. Хъæбæр рагæй фæсмæрун Байсон-гъурти, уæдта Хъазахти бийнонти дæр.

Ка 'й зонуй, мæ æрмæг никки лæмбу-нæгдæр рауадайæ. Фал мæ хъæбæр нæ фæндадтæй Людмили зæрди гъæнтæ нæ-уæгæй æригас кæнун, естæбæл æй лæм-бунæгдæр бафæрсун. Æхе мæститæ дæр еу адæймагæн æгæрдæр ма 'нцæ.

Айдагъдæр мæ устур деси æфтауй еу гъуддаг:

Гæрр! Уал анзей дæргъи уæхæн зин фадуæтти уотæ уодуæлдай хъиамæттæ фæккæнæ, дæ уодæй арт фæццæгъдæ æма дин дæ еци фæллоинæн райони æнæнездзийнадæ гъæуайкæнуйнади къа-бази 'рдиги еу кади гæгъæди дæр макæд маке исаккаг кæнæд? Е куд æй? Æ цуп-пæрæн хайи бæрцæ дæр фудæбонгин ка нæй, уæхæнттæй беретæ райстонцæ ал-лихузон хуæрзеугутæ æма Кади гæгъæди-тæ. Æви еци силгоймаги устур хъиамæттæ банимайунæн хуæнхбæстæмæ нæуæг над къæрт кæнун гъæуй?

Нæй лæдæрун!.. Нæ мæмæ гъаруй!.. Æви еске уотæ æнгъæл фæууй æма гъуд-даг айдагъдæр кустбæл мизд федуни ме-дæги 'й? Нæ! Е бустæги раст нæй. Ес ма æндæр хузи райарфæгæнæн, банимайуни мадзæлттæ дæр.

Уогæ етæ Людмилæмæ сæйрагдæр некæд кастæнцæ æ кусти медæги. Е æ ихæсбæл нимадта, ци адæми 'хсæн цæруй æма косуй, уонæн æ еугур хъауритæй дæр лæггадæ кæнун. Æма ин е ба абони уæнгæ бал æнтæсуй. Уæдта æ сæйраг хуарздзий-надæбæл ба нимауй адæми рахаст. Æма уомæй дæр бал нерæнги æнæхай нæй Хъазахти-Байсонгъурти Аким кизгæ Люд-милæ.

Людмили цардæмбал Хасан ма æгас ку адтæй, уæд ми хъæбæр ракурдта, цæмæй ин е 'дзæрд кизгæ Анютæбæл ести зæрдæ-мæгъаргæ раенгъитæ ниффинстайнæ, уой туххæй. Аци æмдзæвгæ ибæл исæмбал-дæй æ рамæлæтæй дууæ къуæрей размæ. Хæлар æма лимæнæй фæццардан æ хæц-цæ, хъæбæр мин фæййарфæ кодта теле-фонæй. Етæ адтæнцæ, Хасани цъухæй ма фæстаг хатт ке фегъустон, еци дзурдтæ. Æмдзæвгæ ба хæссун уæ тæрхонмæ.

НОМЕРÆН

(ХЪАЗАХТИ АНЮТИ НОМБÆЛ)
Хуарз адæм, зæрдибунæй æркотæ,
Нигъгъæрзетæ, хеунтæ фæрстæй.
Нæхстæрбæл æй мæрдтæмæ Анютæ, –
Æдзæрдæй ка ратадæй ристæй.
Рацæргæй уæлæбæл хуæрзгæзæмæ,
Ратудта дæ махæй и фуднез.
Фæццæуис нур дæ еци бæстæмæ, –
Æдзæхæнтæ кæцæй нæбал ес.
Æнккæтемæн уогæй зæрдæмбæлæ,
Æнккæтемæн уогæй царди нифс.
Ервæзун сæ кодтай цирти билæй,
Дæхуæдæг ба уордæмæ цæуис.
Кумæ цæуис, Анютæ, – фæрсун дæ,
Ци мæтæ дæ уордæмæ тæруй?
Таирæбæл, мийаг, исæрхун дæ,
Ци зæрдæ дин Саухал æвæруй?
О, Анютæ! Корун ди! Æрлæууæ!
Ци тагъд дæ расугъта фудазар.
Фидæ дæбæл кодта сосæгкæуæ,
Дæ мадæ ба бацæй зæрдæгъар.
Ниууогæй метвæлорс дæ уадæлттæ,
Ци стур уаргъ фæххæссис нур де 'ккой...
Кæмæн уадзис хормæ дæ бæдæлттæ,
Дæ фæсте куд цæрдзæнцæ де 'ной?
Дæ сау цирти хусгæй æвæрæзæй,
Сæ хуарзмæ син кæсдзæнæ æнгъæл.
Фал ма тухсæ. Седзæр тагъд ирæзуй,
Етæ дæр нæ уодзæнцæ дзæгъæл...
Ке нæбал фæууиндзæнæ Мæхческæ,
Нæбал дæ æфсæддзæй Наргъи дон,
Ке цæуис æ бæстæй зæрдæресгæй,
Уобæл кæуй фæллад Дигоргом.
Хуаз адæм! Зæрдибунæй æркотæ,
Нигъгъæрзетæ, хеунтæ, фæрстæй.
Фæццæуи ни абони Анютæ, –
Уæлæбæл ка фæццардæй рæстæй...

КОЛИТИ Витали

Евгъуд æноси тæккæ райдайæни Берлини цæрæг зундгонд мухурадзæг Гутнати Александри фурт Евгенийи райгурдбæл 11 мартый æнхæст кæнуй дæс æма æхсæзинсæй анги. Уой журнал «Сполохи»-й фæззиндтæнцæ Малити Геуæргий æмдзæвгитæ дæр.

тæй фæндур æма сауæнгæ изæрдалингтæмæ æхе хуæдахурæй цæгъдунбæл архайдта. Абони дæр ма æримисуй, радиойæй Гæздæнти Булат, Мистулати Ирина æма иннæ зундгонд фæндурдзæгъдугти музыкæмæ игъосгæй, æ гъос уобæл куд нитъгъæпæн кæнидæ æма архайдта, цæмæй æй æнæгъæнæй дæр багъуди кæна, цæмæй си еунæг зæл дæр ма райервæза, уобæл. Уой фæсте ба æхуæдæг æрбадидæ, æ фæндуритæ тæнтæ райвæзидæ æма архайдта, ци багъуди кæнидæ, уой фæстæмæ иснæуæг кæнунбæл.

Раисæ фиццагидæр ци мелоди æргъуди кодта æхуæдæг, уой балæвар кодта æ мади мадæ Губатæн. Хуарздзийнæдтæ зин иронхгæнæн æнцæ!

Æнзтæ цудæнцæ æнæрлæугæй æма Раисæ фарæстæймаг

дæр еске мелодити хæццæ æмæнгæс æнцæ, зæгъгæ.

Раисæ æ фиццаг æргъудигонд мелоди исхурдта «Оркестровая». Уотемæй имæ 1986 анги уæнгæ бамбурд æй 20 мелодий. Цæмæй ескети мелодити хæццæ æмæнгæс æви оригиналон æнцæ, уомæ æ зæрдæ мабал дзурдтайдæ, уой туххæй ба сæ еууæхæни рацагъта нæ республики зундгонд фæндурдзæгъдæг Гæздæнти Булатæн. Устур деси бафтудтонцæ Булати Раиси мелодитæ æма ин загъта: «Ауæхæн цæгъдтитæ æз некæд ма фегъустон». Еци дзурдтæ никкидæр ма устурдæг базуртæ басæгътонцæ фæндурдзæгъдæгбæл. Уæдта ма æ дзубандитæбæл бафтудта: «Атæ еугурæйдæр æнцæ дæхе æргъудигонд мелодитæ æма сæ ниффинсун гъæуй «стационари», гъома, телеуинунади».

иссера, е ба уой фæсте зин иронхгæнæн фæууы. Уой медæги 'й аййевади нисан – зæрдæмæ над иссерун.

Е 'ргъудигонд мелодитæй бæретæ хаст æрцудæнцæ, Ходи Олег разамунд ци оркестрæн дæттуы, уой репертуармæ.

Уæлдай арфиагдæр ба Раисæ æй фæндурдзæгъдæг Дзүццати Сосланæй. Цалдæр мелодиæмæ ин искодта «оранжировкæ» æма сæ абони берæ рауæнти цæгъдунцæ киндзæхсæвæрти, сауæнгæ ма телеканал «9-я волна»-й дæр игъусунцæ уой фæрци.

– Царди цидæр ес хуарздзийнадæй, амондæй, уонæй хайгин уо, Сослан! Адæмæн уарзон адæймаг дæ, дæхуæдæг дæр син дæ уодæй рохс кæнис сæ зæрдитæ æма де 'сфæлдистадон цæхæр куд некæд нихусса, еци нивæ дæ уæд! – зæгъуы Раисæ.

Радиотæ «Алани», «Кавказ» æма æндæртæбæл ахид фегъосæн фæууы уæхæн зартæ: «Фадзайти Арсени зар», «Мæ Дигорæ», «Мади зар», – дзурдтæ син ниффинста Колити Витали, «Баликьоти мутгаги зар» – Бабочити Руслани дзурдтæ, «Это было в мае на рассвете» – дзурдти автор Рублев, уæдта мелодитæ: «Дигорон кафт, кæсгон цæгъдтити варианттæ æма берæ æндæртæ. Уæлдæр куд загътан, уотемæй Раисæ æ уарзон адæмæн балæвар кодта сæдæ цагъдемæй æма заремæй фулдæр. Гуæцæлти Луизæ ба сæ амонуй Чиколой фæндурдзæгъдугти къуарæн.

Нийерæги фарнæ мæрдтæмæ нæ цæуй. Кæддæр æй, æ нихунтæ æхстæхст уогæй, ци нийерæг мадæ исгъомбæл кодта, уой, сæйгæ уогæй, Раисæ æ уæлнихти фæддæрдта æнæгъæнæ 30 анзæмæ хæстæг.

Кæстæр хæстæрбæл ци уина, уомæн ин æнæ фæнзæн нæйис. Раисæн æхе хуæн искурдиадæгин æнцæ æ цæуæт дæр. Æ фурт Солтан – дæсни хуæгæнæг, архайуй аллихузон равдистити, æ кизгæ Эльвирæ зундгонд зартæгæнæг, ахид æй фæууинæн телеравдистити, заруй Раиси музыкæбæл зартæ. Уотæ сæ иннæ кизгæ Этери дæр.

Текъойти Муса æма æ цардæмбал Баликьоти Раисæ исгъомбæл кодтонцæ хуæрзæгъдау кæстæртæ. Фарæ ба ма Муса æма Раисæбæл æрцудæй еу æхсицгон цау, – сæ кизги кизгæ æнтæсттинæй равæрдта фæлварæнтæ æма ахур кæнунмæ бацудæй Мæскуп уæлдæр ахурадон уагдæнттæй еуемæ.

Царди ма ци гъæуама уа хуæздæр: дæ цардæмбали хæццæ лæдæретæ кæрæдзæй, дæ кæстæртæ дæ зæрдти фæндон, дæ аййевæдæ æнтæстгин, гъаруй адæми зæрдитæмæ.

Ци сæдæ мелодий исфæлдиста Раисæ æ зæрдти азæлгæ тæгтæй, уонæбæл ба ма никкидæр ке бафтуйдзæнæй, уобæл ба æз æгириддæр гурусхæ нæ кæнун, уомæн æма Раиси размæтурнæг зæрдитæ хуарз зонун. Бантæсæд ма ин никкидæр!

МАРЗОЙТИ Заирæ

КУ РАЙСУЙ Æ ФÆНДУР Æ КЪОХМÆ

Цард æхуæдæг куд берæвæрсугон æй, исфæлдистадæ дæр уотæ аллихузон æй, фал си мæнмæ ба, цæмæдæр гæсгæ музыкæй дессагдæр æма зиндæр балæдæрæн некæд неци кастæй.

Хуæгæнæг хуарз ку арæхса æрдзи нивтæ уинунмæ, ку сæ æнкъара æ зæрдти арфæй, уæд æррæстæ хумæтæг бæласæй дæр æ бон иснивæ кæнун æй алæмæти дессаг сорагъ. Финсæги бон æй æррæстæ дзурдбæститæй гениалон уадзимис исфæлдесун. Фал музыкæн ба нæдæр уинæн ку нæйис, цалинмæ 'й дæ гъостæй фегъосай, уæдмæ, нæдæр ибæл цæстæ æрæвæрæн ку нæйис, цалинмæ нæ ниййазæла, уæдмæти.

Уæдта цæттæ музыкæмæ игъосун еу гъуддæг æй. Фал кутемæй исæвзурунцæ адæймаги медуоди еци зæрдæгайæн зæлтæ, бауæри, сæримæгъи цæхгæрмæ ка рахезуй æма 'й цæрæццаг ка кæнуй, етæ? Нæма 'й балæдæрдтæн æз, уæдта 'й, æвæдзи, лæдæргæ дæр некæд бакæндзæнæн, уомæн æма музыкæ æргъуди кæнун бæрæг ефстæгтæн фæууы æрдзæй лæвæрд. Æ тухæ ба æнæкæрон æй.

Фæндур æма мелоди... Кæрæдземæй фæххæцæнгæнæн кæмæн нæйис, уæхæн дууæ æмбаст фæззинди.

Текъойти-Баликьоти Морадини кизгæ Раисæ (Рая) райгурдæй 1947 анги 22 юни Ирæфи райони Чиколой гъæуи. Æхе лæдæрунгъон ку фæцæй, уæдæй фæстæмæ æ еугур цард дæр исбаста музыкæ хæццæ, фал...

Дууæ анги ибæл ку исæнхæст æй, уæд седзæрæй райзадæй. Æ фидæ Морадин – бийнонти хæцау – æнæнгъæлти рахæцæн æй æ цардæй. Кæстæртæ æнагъонæй райзадæнцæ седзæргæс мади өвгед. Седзæр ба иннетæй игъауидæ, алкæддæр алцæмæй дæр æгудзæгдæр фæууы, æфхуæрдхуздæр, никки ба ма фæстугъд æстонг æнзтæ. Сæумæй изæрмæ Силтанухъи еци хори тъангмæ фæккосæ æма

дæ бон дæ бæдæлттæн дзæрнавагæ дууæ нартихуари исхæссун дæр ма уæд. Уайтæккæдæр дæ ахæстдони амæттаг фæккодтайонцæ. Уæдта фæскуст ба дæхе хæдзари изæргъудтæ кæнæ, дæ дзæхæрамæ зелæ æма уордигæй ци тиллæг исесай, уой дæр дæ бæдæлтти хъуарæй истонисæ æма 'й паддзахадæн хъалонæн дæттæ. Дæ суæллæнттæ æстонгæй рæсуйунцæ, уой мæтæ некæмæ адтæй...

Уæддæр цардæнцæ, уæллаг фулдæр нивæ кæмæн радтидæ, етæ ервæзæнцæ тухамæлттæй куддæрти.

Ервæзæнцæ Баликьоти Замирати седзæр суæллæнттæ дæр, кæми æстонг, кæми æрдæгбæгънæг, кæми ба бæгъæнбæдтæй. Æвæдзи, седзæрæй ка исгъомбæл уй, царди уæзæ æхе уодбæл ка бавзаруй, е æнкъарагæдæр фæууы. Ка 'й зонуй, Раисæмæ дæр Исфæлдесæг е 'ргом уæд раздахта æма ин фæндурдзæгъдæги искурдиадæ дæр уæд исаккаг кодта... Фал ин кæцæй æма цæмæй балхæдтайдæ æ седзæргæс мадæ фæндур, кæд æма син колхози сæ кустбæл æхца нæ фистонцæ, уæд. Айдагъдæр косгæ бонтæ æма сæмæ ци тиллæг æрхауидæ, е ба рауæйæ кæнунмæ нæ адагъта.

Фал æнамондбæл ба Раисæ æхе некæд нимадта. Æхе мадæ Замирагъ, уæдта æ мади мадæ Губатæ дæр дæсни фæндурдзæгъдугтæбæл нимад адтæнцæ. Уони цæгъдтæлтæмæ игъосгæй, Раиси куд хъæбæр фæндæуидæ фæндурити къæбæлтæбæл æрхуæцун æма ин æ тæнтæ райвазун. Уайтæккæдæр мелодий зæлтæ райахæссидæ. Уæлдайдæр ба æ нана Губатæ ахид цæгъдидæ, еске фæндур æ къохмæ ку æрбахауидæ, уæд рагон «Симд»-и мелоди. Фæстæдæр, æ кари уогæй, Раисæ еци симдæн кæронгонд æхуæдæг æргъуди кодта.

Раисæн куддæр раггæ фæууидæ, уотæ сæ синхонтæмæ фæммæдæг уидæ, уонæмæ ад-

къласмæ ку исхæрттæй, уæдмæ нимад адтæй дæсни фæндурдзæгъдæгбæл, цагъта स्कьолай ци ансамбль адтæй, уонæн. Етæ ба адтæнцæ райони культури Хæдзари астæумагъз.

Кафгугтæ æма зартæгæнгугти къуæртти хæццæ ахид концертти хæццæ бæбæрæг кæниунцæ фиййæутти Наури будурти хезæнуæтти, Дигоргоми ци берæ листæг æма ставд фонс хизтæй, уони гъонгæстæн дæр раттиуонцæ зæрдæмæдзæугæ концерттæ. Мадта еу æма дууæ хатти нæ барохс кæниунцæ райони гъæути цæргугти зæрдитæ дæр сæ арæхстгин кафт æма зарунæй.

– Бæрæгбони хуæн уиуонцæ равдиститæ адæмæн, – зæгъуы Раисæ. Кудфæстæмæ, архайун райдæдта республикон æркастити дæр.

Уотемæй анзæй-анзмæ бæрзонддæр кодта Баликьоти Раиси фæлтæрддзийнадæ. Фæндур иссæй æ царди æмбес, æнæ уомæй зиндæрæн кæмæн æй, уæхæн фæрæзнæ.

Кудфæстæмæ, Раисæ æхуæдæг æ медуоди æнкъарун райдæдта, æ сæрмæ оригиналон музыкæ зæлтæ куд æрцæуонцæ, уой æма сæ фæндурити къæбæлтæбæл цæгъдунмæ фæййагъидæ.

– Ести нæуæг мелоди ку 'ргъуди кæнинæ, уæд цума дуккаг хатт райгуринæ, уотæ мæмæ кæсидæ, – имисуй Раисæ.

Нуртæккæ Раисæ ци мелодитæ 'ргъуди кодта, уони ку нимайæн, уæд æнцæ сæдемæй фулдæр.

Раисæ ци мелодитæ 'ргъуди кодта, уонæй еу уойбæрцæбæл зæрдæмæдзæугæ рауадæй æма 'й алли сæумæ дæр радиой фæццагътонцæ æнæгъæнæ 25 анзей дæргъи. Уæдма радиокомитет Горькийи номбæл гъæунги адтæй.

Гъе уотемæйи еу мелоди инней фæсте игурдæй Раиси сæри, фал куд æцæг профессионалон фæндурдзæгъдæг, уотæ ба æ зæрдæ дзурдта, гъома, кæд æн-

Дигорæ

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ».
Сæйраг редактор: САКЪИТИ Бариси фурт Эльбрус.

Газет исаразæг æма уадзæг:
РЦИ-Аланий мухури æма дзиллон коммуникацити гъуддæгити фæдбæл Комитет.
362003, РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Димитрови гъæунгæ, 2.

Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл проспект, 11, 6-аг уæлладзуг.
Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00.
E-mail: gazeta-digora@inbox.ru.
Нæ газети сайт: http://gazeta-digora.ru.

Газет регистрацигонд æй бастдзийнади, хабархæссæг технологитæ æма дзиллон коммуникацити сфери Федералон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ №ТУ15-00141, 2017 анги 14 апрели. Газет мухуругонд æрцудæй АБÆ «Рауагъдæдæ «Хонсайраг регион»-и. 357600, г. Ессентуки, гъæунгæ Никольская, 5а.

Газет цæуй къуæре еу хатт – геуæргибони.
Рафинсуни индекс: 73946.
Тираж 950. Зака № 464.
Мухурмæ гъæуама финст æрцæуа – 17.00; 06.03.2023.
Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 06.03.2023.

Нæ газетæй ист æрмагæй пайда кæнун æнгъезуй, нæ редакций аразийæй. Уæдта гъæуама бæрæггонд уа, нæ газетæй ист ке æй, е.
Финстæгътæ, къохфинститæ, хузтæн рецензи нæ дæттæн, уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ не 'рветæн.
Газети ци æрмагътæ рацæуа, уонæбæл бæрондзийнадæ хæссунцæ сæ автортæ.